

HRVATSKI PLANINAR

88

ISSN 0354-0650

GODIŠTE 109

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

6

LIPANJ
2017

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izšao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski
planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Preplata i informacije
Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
<http://www.hps.hr>

Uredništvo

E-mail adresa
za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisk

Ekološki glasnik d.o.o.
Donja Lomnica

ISSN 0354-0650

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tržišnica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

<http://www.hps.hr>

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom elektroničke ili redovne pošte. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati u digitalnom formatu (elektroničkom poštom, na CD-u ili DVD-u, u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Glavni i odgovorni urednik

Alan Caplar
Palмотићева 27, 10000 Zagreb
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
Ivan Hapač
prof. dr. Darko Grundler
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Preplata

Godišnja preplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš preplatnički broj.

Godišnja preplata za inozemstvo iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na preplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 15 kuna (+ poštara).

Vaš preplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnicu možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se preplatiti

Zainteresirani za preplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Godišnja preplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi preplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Preplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini preplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za preplatu, a preplatnicima pravnim osobama računi.

244 28. Skupština HPS-a**250** Riječ-dvije o riječima u planinarstvu**261** Zbrka oko vrha**266** Kako je rastao naš vrt

Sadržaj

Članci

- 244** **28. Skupština HPS-a**
Alan Čaplar
- 250** **Riječ-dvije o riječima u planinarstvu**
Igor Eterović
- 261** **Zbrka oko vrha**
Alan Čaplar
- 266** **Kako je rastao naš vrt**
dr. Vlasta Kaurinović
- 269** **Slavnik i ja**
Vanja Radovanović
- 274** **Ni koze, ni GPS-a!**
Srnska Landher
- 275** **Od Štirovačke poljane do Martinova mirila**
Sergej Forenbacher

Tema broja

Riječ-dvije o riječima u planinarstvu

Naslovnica

Na planinarskoj stazi pod Viševnikom u Julijskim Alpama, foto: Alan Čaplar

Rubrike

- 284** **Nova izdanja:** Iz »Velebitskog dnevnika« Sergeja Forenbachera, Hrvoje Zrnčić, Vida Zrnčić: »Bilje hrvatskih gora i planina«
- 287** **Vijesti:** Dani hrvatskih planinara – Mljet 2017, Sa sastanka Planinarske komisije UIAA u Velikoj Britaniji, Susret vodstva HPS-a i PZS-a na Svičakima i Snežniku, Opća planinarska škola HPD-a Belišće
- 291** **Kalendar akcija**

28. Skupština HPS-a

Zapisnik sjednice održane 22. travnja 2017.

1. Otvaranje Skupštine HPS-a

Temeljem Statuta Hrvatskog planinarskog saveza sazvao je predsjednik HPS-a prof. dr. **Hrvoje Kraljević** 28. Skupštinu HPS-a u subotu 22. travnja 2017. u 11 sati u hotelu Panorama u Zagrebu. Prema statutarnim odredbama poziv je s prijedlogom dnevnog reda objavljen na mrežnim stranicama HPS-a 30 dana prije, a svim udrugama članicama HPS-a poslana je 15 dana prije skupštine redovnom poštom brošura s izvješćima, nacrtima pravilnika i drugim radnim materijalima. Sukladno Statutu HPS-a (članak 32., stavak 2.) Skupština je započela pola sata nakon zakazanog vremena. Nakon intoniranja hrvatske himne, predsjednik HPS-a pozdravlja prisutne i otvara sjednicu Skupštine te poziva da svi okupljeni minutom šutnje odaju počast planinarima preminulima u razdoblju od prošle

skupštine. Uvodno pojašnjava razloge i način sazivanja redovne skupštine, način rada i zadaće zasjedanja toga najvišeg tijela Saveza te da će sukladno Poslovniku Skupštine HPS-a, predstavnici glasovati dizanjem listića plave boje koje su prije Skupštine primili prilikom predaje evidencijskih listića. Predsjednik HPS-a daje na glasanje prijedlog dnevnog reda i tajse jednoglasno usvaja.

2. Izbor radnih tijela

Sukladno članku 30., stavak 2., sjednicom Skupštine predsjedava predsjednik HPS-a. Radi lakšeg rada **Hrvoje Kraljević** poziva da mu u vođenju sjednice za predsjedničkim stolom pomognu dopredsjednica HPS-a **Jadranka Čoklica** i glavni tajnik HPS-a **Darko Berljak**, a zatim iznosi ovaj prijedlog za sastav radnih tijela Skupštine:

Skupština HPS-a u hotelu Panorama

ALAN ČAPLAR

- Verifikacijska komisija: **Igor Simić** (HPD Knezgrad, Lovran), **Ivan Zorko** (PK Sljeme, Zagreb) i **Vladka Češnjaj** (SPV Varaždin)
- Ovjerovitelji zapisnika: **Nenad Jović** (SPK Durango, Zagreb) i **Grozdana Kramarić Vrbanac** (PD Kozarac, Vrbovsko)
- Zapisničar: **Alan Čaplar** (SPV Zagreb)
- Prijedlog sastava radnih tijela Skupštine prihvaćen je jednoglasno.

3. Verifikacija predstavnika u Skupštini

Za vrijeme rada Verifikacijske komisije u dvorani je prikazan 10-minutni atraktivan video film »Hrvatske planinarske kuće iz zraka« Alana Čaplara.

Igor Simić u ime Verifikacijske komisije izvješćuje da na dan Skupštine HPS ima 342 udružene članice s pravom glasa. Skupštini je prema ovjerenim evidencijskim listićima pristupilo 80 predstavnika te ona u skladu s člankom 32., stavak 2. Statuta HPS-a može pravovaljano odlučivati. Za donošenje odluka potrebna je natpolovična većina od broja prisutnih predstavnika, odnosno najmanje 41 glas.

Skupština jednoglasno prihvata izvješće Verifikacijske komisije.

4. Programsко izvješće o radu

HPS-a u 2016. godini

Podnosi ga predsjednik HPS-a prof. dr. **Hrvoje Kraljević**. Opširnije izvješće objavljeno je u radnim materijalima koje su primile sve planinarske udruge udružene u HPS te u časopisu »Hrvatski planinar« br. 1/2017. Predsjednik Kraljević posebno ističe da su programske zadaće uspješno izvršavane te naglašava iznimno angažman stručnih kadrova na unaprjeđenju triju sportova organiziranih u HPS-u. U 2016. godini bilo je u HPS-u udruženo 346 članica (294 osnovnih planinarskih udruga, 13 županijskih i gradskih planinarskih saveza, 13 stanica planinarskih vodiča te HGSS i njegovih 25 stanica), što je najveći broj u povijesti naše udruge. Zabilježen je i značajan porast broj članova (u 2016. godini izdano je 33.109 članskih markica), a najizrazitije je povećanje u kategoriji djece i mlađih. Posebno vrijedi istaknuti rezultate rada s djecom i mlađima kroz malu planinarsku školu te poticanje društava i klubova da sve češće organiziraju male planinarske škole i rad s djecom.

U suradnji s pet planinarskih saveza susjednih zemalja provodi se projekt »Penjanje za sve«, sufinciran iz sredstava EU-a u programu Erasmus+. Budući da je sportsko penjanje postalo olimpijskim sportom, od prošle je godine HPS primljen u Odbor olimpijskih sportova HOO-a. Na Danima hrvatskih planinara na Mosoru i na Pohodu na Dinaru sudjelovalo je ukupno više od 2000 sudionika. U 13 komisija HPS-a izravno djeluje više od stotine članova, koji su izveli ukupno oko 300 akcija (škola, tečaja, pohoda, susreta, ekspedicija i dr.). Putem natječaja sufinancirana je obnova 14 planinarskih kuća, a provedena je obnova planinarskog doma Zavižan i započeta montaža novog skloništa u Šugarskoj dulibi. Održano je više od 40 škola s više od 1500 polaznika te je izdano 1110 diploma za opće planinarske škole i 240 diploma za specijalističke škole i tečajeve. U suradnji s Hrvatskom olimpijskom akademijom verificiran je program ospozobljavanja trenera i instruktora u sportskom penjanju te je između HOA-a i HPS-a sklopljen ugovor o poslovno-tehničkoj suradnji. Od sportskih rezultata vrijedi istaknuti da HPS po prvi put ima svjetskog prvaka u nekom sportu – Borna Ćurić osvojio je titulu juniorskog svjetskog prvaka u disciplini boulder. Časopis »Hrvatski planinar« redovno izlazi i donosi informacije o radu planinarske udruge, no HPS-a kao nakladnika časopisa zabrinjava odnos nekih udruga članica prema časopisu. Taj je časopis službeno glasilo HPS-a i svaka je članica dužna biti pretplatnik, a opstojnost časopisa ne smije doći u pitanje. U idućem razdoblju očekuje se donošenje novih zakona o sportu i o pružanju usluga u turizmu pa HPS intenzivno surađuje s nadležnim ministarstvima i sudjeluje sa svojim zapažanjima i prijedlozima. Budući da je ostvaren niz postignuća u Hrvatskoj i inozemstvu, a financijsko je poslovanje bilo pozitivno, protekla godina može se ocijeniti vrlo uspješnom.

Mile Milković (PD Željezničar, Gospic) traži pojašnjenje o načinima suradnje između HPS-a o Ministarstva turizma, postavlja pitanje je li HPS u tim kontaktima tražio izmjenu načina kategoriziranja planinarskih objekata i sustavno financiranje uređivanja planinarskih putova. Glavni tajnik HPS-a **Darko Berljak** pojašnjava postupak donošenja Zakona o pružanju usluga u turizmu, navodeći da je u nacrtu novoga zakona bila ugrađena

odredba da se na HPS i njegove članice ne odnosi odredba koja u sadašnjem zakonu otežava organizaciju izleta za svoje članove. Takav prijedlog, koji je pripremljen prije nekoliko godina, nije zbog isteka mandata Sabora i Vlade otisao u saborski postupak, no HPS nastoji da i u novom nacrtu zakona bude primijenjeno i usvojeno takvo rješenje o izuzimanju HPS-a i njegovih udruženih članica. HPS i HGSS imaju redovne i konstruktivne kontakte s Ministarstvom turizma o nizu pitanja koja nas zanimaju. U pogledu planinarskih putova prvi je korak da se u suradnji s Planinskom zvezom Slovenije pokrene postupak zaštite planinarske markacije kao intelektualnog vlasništva planinarske organizacije, čime se rješava niz praktičnih pitanja u pogledu obilježavanja i uređivanja putova u zemljama koje koriste Knafeljčevu markaciju. U razgovorima s Ministarstvom zaštite okoliša priprema se uredba kojom će se na odgovarajući način rješiti pitanje označavanja različitih tematskih putova u Hrvatskoj. U pogledu objekata ne može se postići opće sistemsko rješenje koje bi bilo primjenjivo na sve planinarske objekte, već se svaki objekt treba promatrati zasebno, pri čemu je najvažniji preduvjet da su uređeni imovinskopravni ili ugovorni odnosi između upravljača i stvarnog vlasnika kako bi objekti mogli legalno funkcionirati. Ugostiteljska djelatnost, odnosno komercijalno upravljanje objektom, gospodarska je djelatnost. Uz zalaganje HPS-a unesena je u Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti odredba koja omogućuje planinarskim udrugama da mogu pružati ugostiteljske usluge, ali je razumljivo da pritom treba poštovati minimalno-tehničke i druge uvjete koji vrijede za tu djelatnost. Zbog niza specifičnosti nazučinkovitije je upravljanje svakim pojedinom objektom rješavati dogоворom između upravljača i vlasnika te u suradnji s lokalnom samoupravom. HPS je također svoje članice uputio da se u suradnji s lokalnom samoupravom prijave na natječaj kojim je po prvi put dana mogućnost da se obnova planinarskih objekata i putova može kandidirati za sredstva iz fondova Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. za provedbu tipa operacije 7.4.1. »Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu«.

Predrag Livak (HPD Sokolovac) osvrće se na

pitanje upravljanja planinarskim objektima te ističe pitanje njihove legalizacije. Navodi primjer postupka legalizacije planinarskih kuća Trišnjica i Lapjak te predlaže da HPS inicira sastanak s Ministarstvom graditeljstva i Ministarstvom zaštite okoliša kako bi se upravljačima planinarskih kuća pružile smjernice za rješavanje tog pitanja. Navodi da je za to potrebna snažnija suradnja s nadležnim javnim ustanovama i jedinicama lokalne samouprave. Nakon rasprave, programsko izvješće o radu HPS-a u 2016. godini usvojeno je jednoglasno.

5. Financijsko izvješće HPS-a za 2016. godinu

Glavni tajnik HPS-a **Darko Berljak** daje sažetak financijskog izvješća za 2016. godinu, koje su udruge članice HPS-a u pisani obliku u nizu preglednih tablica i objašnjenja doble u skupštinskim materijalima. U 2016. prihod HPS-a iznosio je ukupno 1.866.609,55 kn, a rashod 1.824.428,40 kn. U strukturi prihoda čine prihodi od članskog materijala 36%, transfer sredstava iz HOO-a 26%, pretplata na Hrvatski planinar 10%, prodaja stručne planinarske literature svojim članicama 12% te najamnina i usluge 16% prihoda. Pozitivna razlika između prihoda i rashoda posljedica je ušteda u nekim stavkama, a postoji i višegodišnji stečeni kapital koji je važna pričuva i jamstvo usklađivanja različite dinamike rashoda i prihoda sredstava tijekom godine. Putem sredstava raspoređenih za akcije komisija sva se sredstva primljena od članarine vraćaju članstvu. U protekloj godini za rad komisija utrošeno je 667.820,76 kuna. Među specifičnostima financijskog poslovanja HPS-a treba imati u vidu da HPS ima u svojem poslovanju sve postojeće stope PDV-a (0, 5, 13 i 25 %) te da zbog poslovanja s članskim markicama koje se šalju kao vrijednosne pošiljke HPS ima visoke troškove za poštarinu koji se ne mogu umanjiti. Knjigovodstvena obrada vrlo je složena, o čemu svjedoči činjenica da je u prošloj godini knjigovodstveno obrađeno ukupno 6777 poslovnih događaja. Poseban problem predstavlja višemjesečno kašnjenje plaćanja naših članica preuzetog članskog materijala. Poslovanje HPS-a je dugoročno financijski stabilno i provodi se u skladu s financijskim planom, a financiranje svih akcija iz njegovog plana rada bilo je potpuno pokriveno. Financijsko izvješće usvojeno je jednoglasno.

6. Izvješće Nadzornog odbora HPS-a

Izvješće je tiskano u brošuri kao radni materijal za Skupštinu, a u skraćenom obliku podnosi ga predsjednica Nadzornog odbora **Neda Turina**. Nadzorni odbor utvrdio je da je cjelokupni rad HPS-a bio u skladu sa Statutom, odlukama Skupštine i IO HPS-a te u skladu sa zakonima i propisima. Izvješće Nadzornog odbora HPS-a usvojeno je jednoglasno.

7. Izvješće Suda časti HPS-a

Tiskano je u brošuri kao radni materijal za Skupštinu. Sud časti nije zaprimio nijednu prijavu kršenja planinarske etike te nije bilo potrebe za provođenjem postupaka iz njegove nadležnosti. Izvješće je usvojeno jednoglasno.

8. Proračun po komisijama HPS-a za 2017. godinu (preraspodjela u finansijskom planu za 2017.)

Predsjednik Izvršnog odbora HPS-a **Vladimir Novak** objašnjava način planiranja sredstava za komisije HPS-a koji je u skladu s finansijskim planom za 2017. donesenim na 27. Skupštini HPS-a. Planiranje sredstava temelji se na predloženim specifikacijama aktivnosti i detaljnim kalkulacijama troškova koje pripremaju sve komisije. Na temelju iskazanih prijedloga svih komisija, Izvršni odbor HPS-a utvrdio je raspored sredstava razrađenog prema 72 predviđene stavke, odnosno prema planiranim akcijama svake komisije. Proračunom za 2017. predviđeno je 560.000 kuna za rad komisija, no Izvršni odbor predlaže da se preraspodjelom planira ulaganje u rad komisija u iznosu 689.500,00 kn, na način da se razlika pokrije iz stavke »Ostali prihodi«. Planirana sredstva se troše isključivo namjenski za aktivnosti koje provode komisije. Prijedlog preraspodjеле u proračunu HPS-a za 2017. usvojen je sa 78 glasova »za«, uz dva glasa »protiv«.

9. Finansijski plan HPS-a za 2018. godinu

Glavni tajnik HPS-a **Darko Berljak** iznosi i obrazlaže prijedlog finansijskog plana za 2018. godinu. Prijedlog plana napravljen je u skladu s Pravilnikom o sustavu finansijskog planiranja i iskustvu u dosadašnjem poslovanju te je bio priložen radnim materijalima Skupštine. Ukupni prihodi i rashodi uravnoteženi su u iznosima od

2.000.000 kuna. Ujedno se predlaže zadana struktura raspodjele sredstava prema komisijama, koja je prikazana u radnim materijalima. Finansijski plan HPS-a za 2018. godinu usvaja se sa 79 glasova »za«, uz jedan glas »protiv«.

10. Donošenje pravilnika komisija i ostalih pravilnika HPS-a

Hrvoje Kraljević podsjeća da je prije dvije godine donesen novi Statut HPS-a radi usklađivanja sa Zakonom o udružama te da se svi opći akti HPS-a trebaju uskladiti s novim Statutom. Na prošloj Skupštini HPS-a održanoj 2. travnja 2016. pod točkom 11. dnevnog reda »Izmjene pravilnika komisija HPS-a i donošenje ostalih pravilnika u HPS-u«, prihvaćeno je njih 19, a za ostalih 5 je odlučeno da se za Pravilnik Komisije za vodiče, Pravilnik Komisije za planinarske putove, Pravilnik Komisije za zaštitu prirode, Pravilnik o upravljanju i poslovanju planinarskim objektima i Pravilnik Komisije za statutaru, kadrovsu i normativnu djelatnost provede dodatna rasprava i nakon nje predloži konačan tekst tih pravilnika na usvajanje Skupštini. Dopisom Ureda HPS-a Ur. br: 019/DB/16 od 6. travnja 2016. Poslana je svim članicama HPS-a takva obavijest, s objašnjenjem kako sudjelovati u raspravi koja je trajala do 1. lipnja 2016. U tom razdoblju nije primljen nijedan prijedlog izmjena ili dopuna te Izvršni odbor HPS-a predlaže Skupštini HPS-a navedene pravilnike u istom sadržaju na usvajanje. **Mile Milković** (PD Željezničar, Gospić) nije suglasan s člankom 14. Pravilnika o poslovanju i upravljanju planinarskim objektima u kojem se navodi da svi članovi planinarskih udruženja imaju 50% popusta na cijenu noćenja u planinarskim objektima HPS-a. PD Željezničar pribavio je tumačenje Ministarstva turizma prema kojemu planinarske udruge mogu usluge u planinarskim objektima pružati samo svojim članovima ili članovima međunarodnih udruženja u kojima je HPS član te je zatražio da se formira radna skupina za rješavanje tog pitanja, navodeći da PD Željezničar ne ispušnjava uvjete iz Pravilnika jer prima na noćenje i naplaćuje ga samo članovima planinarske udruge. Predsjednik IO HPS-a **Vladimir Novak** objašnjava postupak pripreme i donošenja Pravilnika o upravljanju i poslovanju planinarskih objekata te ističe da ne ograničava mogućnost smještaja

za članove planinarske udruge (članove HPS-a i članove UIAA), kao ni za druge zainteresirane posjetitelje. Donošenje internog akta kojim se reguliraju način upravljanja i cijene noćenja u planinarskim objektima nije u suprotnosti sa zakonski definiranim uvjetima koje trebaju ispunjavati objekti u kojima se pružaju usluge i koje trebaju poštovati svi oni koji u takvim objektima pružaju usluge. Glavni tajnik HPS-a **Darko Berljak** navodi da je od 1993. na snazi bilateralni sporazum PZS-a i HPS-a kojim se između hrvatskih i slovenskih planinara izjednačuju povlastice u cijenama noćenja u planinarskim objektima u Hrvatskoj i Sloveniji. Taj sporazum nikada nije došao u pitanje, iako je bilo pritisaka iz trećih saveza u Europskoj Uniji i od nekih slovenskih upravljača planinarskih objekata, no takav sporazum potvrđio je čak i Club Arc Alpine (CAA, Klub alpskog luka) koji čine vodeći planinarski savezi Europe s alpskog prostora. Koristi koje naši planinari imaju od takvog sporazuma višestruke su, a ograničavanje pristupa u planinarske objekte samo za članove planinarske udruge nije smisleno rješenje jer treba imati u vidu da su planinarski objekti važni ne samo za ugodan boravak nego i za sigurnost svih posjetitelja u planini. Radno predsjedništvo zaključuje raspravu i predlaže da predstavnici u Skupštini glasovanjem odluče o usvajanju pet predloženih pravilnika. Pravilnik Komisije za vodice HPS-a usvojen je sa 78 glasova »za« i 2 suzdržana glasa, Pravilnik Komisije za planinarske puteve HPS-a sa 79 glasova »za« i jednim suzdržanim glasom, Pravilnik Komisije za zaštitu prirode HPS-a usvojen je jednoglasno, Pravilnik o upravljanju i poslovanju planinarskih objekata usvojen je sa 78 glasova »za«, jednom glasom »protiv« i jednim suzdržanim a Pravilnik Komisije za statutarnu, kadrovsku i normativnu djelatnost HPS-a usvojen je jednoglasno.

11. Izmjena i dopuna Statuta HPS-a

Pročelnik Komisije za statutarnu, kadrovsku i normativnu djelatnost HPS-a (dalje: Komisije) **Goran Škugor** obrazlaže prijedlog izmjena i dopuna Statuta HPS-a kojim se omogućuje i regulira pridruženo članstvo u HPS-u. Na prošloj Skupštini HPS-a, održanoj 2. travnja 2016. Raspravljalо se pod točkom 12. dnevnog reda o inicijativi uvođenja kategorije »pridruženog

članstva« u Statut HPS-a za udruge koje su od interesa za hrvatsko planinarstvo, a nemaju uvjeta da budu redovne članice. Na Skupštini je odlučeno da se Izvršni odbor i Komisija zaduže za iznalaženje odgovarajućeg statutarnog rješenja za pridruženo članstvo HPS-u. Na sjednici Izvršnog odbora održanoj 6. veljače 2017., a na prijedlog Komisije donesen je Prijedlog izmjena i dopuna Statuta HPS-a koji uređuje status pridruženog članstva, a dopisom 008/DB/17 poslan je 10. veljače 2017. na javnu raspravu našim članicama, zaključno do 28. veljače 2017. Nakon završetka javne rasprave je Izvršni odbor na svojoj sjednici od 20. ožujka 2017. usvojio konačan tekst prijedloga Izmjena i dopuna Statuta HPS-a, koji je temeljem članka 70. Statuta uputio na usvajanje Skupštini HPS-a, a nalazi se u primitku ovog zapisnika. **Otmar Tosenberger** (PD Đakovo) pozdravlja i podupire predložene izmjene Statuta, no traži da se pronađe dugoročno zadovoljavajuće rješenje koje bi omogućilo da se udruga »Slavonski planinari« kategorizira kao redovna članica, ravnopravno sa županijskim i gradskim planinarskim savezima. Međutim, čak i kada se to postigne, smatra da ne treba ukidati novu kategoriju pridruženih članica jer u Hrvatskoj ima još udruga koje bi se na taj način željele udržiti u HPS. Predlaže da se pridruženim članicama HPS-a također upućuju skupštinski pozivi i radni materijali kao i drugim udrženim članicama, s time da pridružene članice nemaju pravo glasa. Pročelnik Komisije **Goran Škugor** pojašnjava postupak donošenja izmjena i dopuna Statuta te ukazuje da za eventualne daljnje izmjene i dopune treba u cijelosti provesti Statutom predviđen postupak. **Anton Bikić** (HPD Zagreb-Matica) komentira ustroj i upravljanje u HPS-u. Navodi da pojedini članovi planinarske udruge imaju mogućnost da svoje glasačko pravo u Skupštini iskoriste višekratno (kroz istodobno svoje članstvo u osnovnoj planinarskoj udruzi, stanici planinarskih vodiča ili stanici HGSS-a te posredstvom svojih predstavnika u županijskom ili gradskom savezu). Smatra također da u Statutu nije ispravno riješeno imenovanje osoba ovlaštenih za predstavljanje i zastupanje, jer tri od četiri osobe koje zastupaju Savez bira Skupština, a jednu osobu (glavnog tajnika) bira Izvršni odbor. Navodi da HPD Zagreb-Matica unatoč najvećem broju članova ima samo jedan

ALAN ČAPLAR

Sudionici 28. Skupštine HPS-a

glas u Skupštini. Smatra da to nije u redu i traži promjene koje bi omogućile veći broj glasova udrugama s većim brojem članova. Pročelnik Komisije **Goran Škugor** ističe da udruge koje žele predložiti promjene u Statutu mogu pisanim putem iznijeti svoje prijedloge, da nijedan takav prijedlog za ovu Skupštinu nije zaprimljen te da Komisija nije nadležna da pokreće postupak promjene Statuta nego da daje stručna mišljenje u postupku donošenja. Radno predsjedništvo daje na glasovanje prijedlog izmjena i dopuna Statuta u obliku u kojem je svim članicama dostavljen u radnim materijalima za Skupštinu. Izmjene i dopune Statuta usvojene su sa 79 glasova »za«, uz jedan glas »protiv«.

12. Pitanja i prijedlozi

Glavni tajnik HPS-a **Darko Berljak** informira članove Skupštine o osiguranju naših članova koje se ostvaruje kroz članstvo u osnovnim planinarskim udrugama članicama HPS-a. Osiguranje se odnosi na slučaj planinarske nezgode u planini,

uključujući i nezgode na putu od kuće do mjesta odakle se polazi na organizirani izlet te povratak. Članovi su osigurani za slučaj smrti u iznosu od 20.000 kuna te za slučaj invaliditeta u iznosu od 40.000 kuna, prema stupnju invaliditeta koji se ustanovi medicinskom dokumentacijom. Predsjednik Izvršnog odbora HPS-a **Vladimir Novak** u ime dužnosnika zahvaljuje svim predstavnicima u Skupštini te poziva sve zainteresirane da se u čim većem broju odazovu na Dane hrvatskih planinara na Mljetu sljedećeg vikenda i na druge akcije HPS-a planirane u ovoj godini. **Gordan Šoban** (HPD Cesargrad, Klanjec) poziva planinare na svečanost povodom 80. obljetnice planinarstva u Klanjcu koja će se održati početkom svibnja na Cesargradu. Prof. dr. **Hrvoje Kraljević** zahvaljuje svim predstavnicima u Skupštini na sudjelovanju te u 13:45 sati zaključuje Skupštinu.

Zapisničar Alan Čaplar
Ovjerovitelji zapisnika Nenad Jović i
Grozdana Kramarić Vrbanac

Riječ-dvije o riječima u planinarstvu

O potrebi teorijske refleksije u planinarstvu: terminološke igre bez granica

Igor Eterović, Lovran

Teorijska refleksija u planinarstvu kao potreba?

Nedavno je u *Hrvatskom planinaru* objavljen članak kojim se propituje narav planinarstva postavljanjem u centar analize jedne dimenzije njegova određenja, i to one koja se tiče sličnosti i razlike planinarstva i sporta (v. Čaplar, 2017). Takvi članci nisu samo pohvalno nastojanje u refleksivnom produbljenju odnosa prema planinarstvu, već i specifična dužnost časopisa kakav je *Hrvatski planinar*. Naime, prečesto nam nedostaju teme stručne ili visokostručne naravi koje se tiču samih djelatnosti, aktivnosti i praksi u planinarstvu, a ovaj bi časopis, čini mi se, mogao biti upravo idealan nositelj zadovoljenja te zadaće, kao prostor za raspravljanje, argumentiranje i otvoreno informiranje cijele planinarske zajednice u Hrvatskoj.

Već se u spomenutom članku u okviru njegove teme spominje i zavidna tradicija »filozofskih i ideoloških članaka o odnosu planinarstva i sporta« (Čaplar, 2017: 115), nakon koje nastaje posvemašnja »suša« takvih priloga. Dodao bih da u strogom smislu filozofskih i, ja bi ih ipak nazvao teorijskih priloga o prirodi i naravi planinarstva općenito, postoji u posljednjim desetljećima sve veća suša. Kao da se širenjem planinarstva u sve raznorodnije krugove sve prije izrečeno uzima zdravo za gotovo i kao da planinarstvo postaje nešto o čemu nema potrebe uopće raspravljati, već se sve uglavnom »podrazumijeva«.

Međutim, kao što to obično biva, čini se da je upravo suprotno. Takva je situacija plodno tlo za bujanje raznolikih predrasuda, idealan prostor za raznorazne manipulacije te podloga za ideološke devijacije. Nasuprot tome, teorijski prilozi o planinarstvu jedina su i isključiva podloga bilo kakvoj smislenoj i jasnoj strategiji ne samo

osobnog odnosa prema planinarstvu, već i sveopćoj klimi u planinarskoj zajednici, a da ne kažem nacionalnoj strategiji razvoja samoga planinarstva. Upravo prema shvaćanju planinarstva koje svatko od nas posjeduje i jasnoći kojom raspolažemo kada o planinarstvu govorimo može se eventualno dati buduće jamstvo uspješnosti pojedinih akcija, strategija, projekata i različitih pokreta u planinarstvu. Za ogledni je primjer odabrana upravo terminologija.¹

Terminološke začkoljice hrvatskog planinarstva

Prije nego što uopće počnemo govoriti o nekoj dubljoj filozofiji, teoriji, a čak i pojedinoj (bilo osobnoj, bilo kolektivnoj) ideologiji planinarstva, potrebno je imati termine kojima ćemo o tome moći raspravljati. Dakle, početna točka prije ikakvoga ozbiljnog neformalnog razgovora o planinarstvu, a kamoli ozbiljnije teorijske polemike, leži u dogовору о језику којим се користимо. Naime, misao је у velikoj mjeri praćena jezikom i

¹ Važno je napomenuti da je ovaj tekst isključivo vezan uz ono što ћу u nastavku nazivati »leksička razina«, pri čemu mislim na analizu ili, bolje rečeno, temeljni i osnovni pregled rječničkoga korpusa radi traženja onih izraza koji pokrivaju ili dotiču te temeljne planinarske termine. Drugi je korak, koji ћu također često najavljivati, obuhvatnija semantička analiza, pod kojom smatram analizu značenja svih tih termina kod koje smo, osim samog jezičnog izraza i njegove jezične geneze, prisiljeni pratiti i vanjezične faktore: kulturne i tradicijske komponente koja okvir nastanka nekog izraza, povijest upotrebe nekog izraza, uvriježenost izraza u struci (kao termina) itd. Tome treba pridodati i treći teorijskorefleksivni pothvat kada su u pitanju planinarstvo i planinarenje, a to je aksiološka analiza, pri čemu prvenstveno mislim na analizu normativnih komponenti planinarstva, odnosno na potragu za vrijednostima koje možda određuju planinarstvo ili bi ga trebale određivati. Dakle, ovo treba shvatiti kao početni korak u teorijskom promišljanju planinarstva, koji je tek priprema za pravu i punu teorijsku analizu značenja planinarstva, odnosno analizu normativnih, praktičnih komponenti koje čine planinarsko djelovanje.

Alpsko jutro

ono što artikuliramo jezikom povratno se i izravno odražava u mislima. Potrebno je izabrati prave riječi, odrediti stručno nazivlje i postaviti pravila jezične igre unutar nekog polja, discipline ili struke. Ukratko, potrebno je dogovoriti osnovnu terminologiju. Tako je i u planinarstvu. Štoviše, u takvu polju koje upućuje na vrlo raznorodne aktivnosti to je utoliko bitnije.²

Kad govorimo o terminologiji u planinarstvu, već u početku imamo ozbiljne probleme jer gotovo da nema jedinstvenog slaganja oko elementarnih termina, a kamoli shvaćanja svakoga pojedinačnog. Dakle, ako ‘**planinarstvo**’ kao temeljni termin definiramo kao »kretanje snagom vlastitih nogu po planinama radi osobnog užitka« (Čaplar, 2014, 2017b: 13), u čemu nema nečeg (barem ne sviše) spornog, odmah dolazimo do drugih dvaju

osnovnih termina – onog ‘**planinara**’ i ‘**planinarenja**’. Prvi se može udžbenički definirati kao »osoba koja se kreće planinama snagom vlastitih nogu radi osobnog užitka«, a drugi kao samo »kretanje snagom vlastitih nogu po planinama radi vlastitog užitka« (Čaplar, 2014, 2017b: 13). Koliko se god redundantnim činilo ovo definiranje, nekima možda čak i nepotrebним, potrebno je odmah pohvaliti autora što je na samom početku *Planinarskog udžbenika* odredio te osnovne termine i dao pravila igre kada govorimo o planinarstvu te odmah implicirao međusobni odnos tih pojmove i njihovu hijerarhiju: planinarstvo je organizirana djelatnost planinara, koja se prvenstveno određuje načinom kretanja po planinama – planinarenjem.

Problemi nastaju kad dođemo do opće terminologije za vrste kretanja po planinama i njihovom vezom, odnosno vezama sa samim planinarstvom. Tako se pojavljuje sljedeće razlikovanje četiriju vrsta kretanja planinama. ‘**Pješačenje**’ se sparuje s eng. ‘**trekking**’ i definira kao »vještina kretanja hodanjem po uglavnom ravnom terenu, bez savladavanja strmina i uspona na vrhove« (Čaplar,

² U ovom se tekstu terminologijom bavimo isključivo na najužem korpusu osnovnih termina u planinarstvu, koji su uglavnom vezani uz vrste kretanja u planini, odnosno načine savladavanja raznolikih prepreka u okviru postizanja planinarskog cilja. Postoje brojni drugi termini koji bi zasluživali posebnu pozornost, ali u logičkom smislu ipak dolaze nakon ovih koji će biti razmatrani. O terminološkim je dvojbama već često pisano u ovom časopisu (v. Čaplar, 2014b).

Drvena figura planinara u Zermattu pod Matterhornom

2014, 2017b: 87), pri čemu autor upućuje da postoji ljetno i zimsko, upozoravajući na različitost prirode pješačenja pri promjeni osnovnih okolišnih faktora (zimski i ljetni uvjeti). 'Planinarenje' se sparuje s eng. '**hiking**' i određuje se kao »vještina kretanja hodanjem po uglavnom planinskom terenu, koje sadrži savladavanje strmina koje ne zahtijevaju korištenje ruku za kretanje« (Čaplar, 2014, 2017b: 87), također razlikujući dvije osnovne podvrste, onu u zimskim i onu u ljetnim uvjetima. Treća je vrsta kretanja '**penjanje**', koja se sparuje s eng. '**climbing**' i određuje kao »vještina kretanja po strmom terenu pri kojemu se, osim nogama, na većem dijelu uspona za napredovanje koristimo i rukama« (Čaplar, 2017b: 88), pri čemu razlikujemo više podvrsta: sportsko penjanje, stijensko penjanje, ledno penjanje i alpinizam (alpsko/kombinirano penjanje)³. '**Planinsko (turno) skijanje**' nije eksplisitno spareno u istom udžbeniku, ali je lako pronaći inačicu u eng. '**Ski**

³ U trećem izdanju udžbenika autor je korigirao podvrste penjanja prema uobičajenom rječniku penjačke i alpinističke zajednice ne mijenjajući smisao samih termina pa se ovdje donose prema tom posljednjem izdanju.

mountaineering', a određuje se kao »vještina kretanja pomoću skija po planinskim terenima u zimskim uvjetima« (Čaplar, 2014, 2017b: 89).

Planinarstvo, kako ga shvaća i prakticira velik broj, ako ne i većina onih koji se nazivaju planinarama, sadrži sve ili većinu ovih spomenutih oblika kretanja u planinama. U najmanju ruku, barem pješačenje i planinarenje. Već je tu jasno da **planinarenje postaje i nadređen pojам i jedan od podređenih pojmove vrste samog kretanja u planini**, što se čini naizgled banalno, ali prouzrokuje daljnje probleme, primjerice prilikom iščitavanja punog značenja rečenice »Hodanjem u planini smatramo pješačenje i planinarenje« (Čaplar, 2014, 2017b: 95), gdje se prešutno ipak priznaje da granica nije jasna i da na neki način planinarska aktivnost obuhvaća sve to skupa, ponekad jasno odvojeno (npr. pri sportskom penjanju gdje je riječ isključivo o penjanju), ali najčešće sljubljeno u barem dva različita vida kretanja u planini. Dovoljno je uzeti primjer neke zimske ture koja kombinira klasično zimsko planinarenje na mjestima većeg uspona te turno skijanje na mjestima gdje se može kretati na skijama

(manji nagibi), ili planinarenje do ulaska u stijenu u kojoj započinje penjanje, ili pak pješačenje po gotovo istoj izohipsi gotovo unedogled do početka planinarenja, pa čak i penjanja itd. – a sve ponekad zajedno unutar, ni manje ni više: *planinarskog izleta*, ture ili ekspedicije.

Toga je svjestan i sam autor citiranog udžbenika koji napominje da su ove vještine kretanja u planinama organizirane unutar **Međunarodne unije planinarskih organizacija**⁴ kako joj govori izvorno ime na francuskom: **Union Internationale des Association d'Alpinisme** te da bi bilo nezgrapno kad bismo htjeli već u imenu razlikovati sve ove oblike kretanja i nazvali tu uniju nekakvom »međunarodnom asocijacijom pješačko-planinarskih-penjačkih-planinarskoškijaških saveza« (Čaplar, 2014: 89). Stoga i sam preuzima podjelu od rečene organizacije. Iako nezgrapnost jedne takove kovanice nije sporna, ipak je službeni naziv iste unije na engleskom vrlo indikativan: **International Climbing and Mountaineering Federation**, gdje se već u samom nazivu nalazi jasno razgraničeno penjanje od planinarenja, pri čemu se ovo posljednje pojavljuje u sasvim novom terminu. U tome se nazire barem jedno: različiti jezici dopuštaju različite terminološke mogućnosti, koje su najčešće, osim čisto jezične, i kulturne prirode, odnosno ovise o kulturi i tradiciji utkanoj u sam razvitak jezika. Kod nas se rješenje pokušalo pronaći tako da tu cjelokupnu organiziranu aktivnost koju nazivamo '**planinarstvo**' sparimo s terminom '**mountaineering**' (v. Čaplar, 2014: 89), što je tek djelomično, ali zasad jedino rješenje, jer u engleskom (kao i u drugim jezicima) to ima znatno drugačije određenje, čemu ćemo se posvetiti u nastavku.

Prije jezičnih vratolomija, treba navesti ipak još nekoliko terminoloških problema kojima je obremenjen naš jezik, samom prirodnom svoga razvoja i praksom njegova (ne)stručnoga korištenja u različitim vidovima planinarskog djelovanja i organizacije. Zasad je dovoljno spomenuti samo tri termina koji se često pojavljuju u svakodnevnom planinarskom diskursu: **izletništvo, alpinizam i visokogorstvo**. Prvi se često pojavljuje u tendenciji obuhvaćanja onih izleta i tura vrlo male

kondicijske i tehničke zahtjevnosti, pretežito bez svladavanja uspona. Iako ima elemenata koje može dijeliti s planinarstvom i planinarenjem, ipak se čini da se izletništvo namjerno uklapa pod planinarstvo isključivo u svrhu propagiranja svih vrsta i oblika aktivnog uživanja u prirodi, koje onda poslijedično nosi i dobrobit za samo planinarstvo. Unatoč tim dobrom namjerama i pohvalnom cilju, ipak, strogo gledano, postoje razlike u brojnim dimenzijama, a vidjet ćemo i u jezičnoj, u samom početku. Drugi se pak termin često upotrebljava kao sinonim za raznorazne oblike penjanja, pri čemu se misli na tradiciju klasičnog alpinizma u kojem bi zaista bez poznavanja penjačkih vještina i tehnika teško bilo vjerovati u ostvarenje cilja. Treći je pak termin poseban slučaj i predstavlja najveći kamen smutnje zbog već početnih nejasnoća u tome što bi trebao obuhvaćati: težinu napredovanja u planini (pa time nešto bliže alpinizmu), geografski pojas kretanja u planini (označavajući samo one planine koje spadaju u visoka gorja i to iznad neke nadmorske visine) ili pak neku drugu varijablu koja određuje značenje tog pojma (posebna filozofija, etika, ideologija itd.).⁵

Taj se terminološki kaos počeo pojavljivati i u literaturi, gdje se, iako s pohvalnim namjerama da jasno razluči spomenute termine, kao rezultat pojavila dodatna zbrka upotreborom posve novih kriterija lučenja razlike u planinarskim aktivnostima, kao što je stupanj zahtjevnosti. Tako se izletništvo definira kao prvi stupanj, ili čak predstupanj (jer se drugi stupanj označava terminom – 'planinarenje!') planinarskih aktivnosti, unutar

5 Tu je još jedan termin vrijedan pažnje, a koji može biti korištan u terminološkom raščišćavanju situacije: 'gorništvo'. Taj se termin kod nas ne koristi, ali većina ga je planinara koja pohodi alpske vrhunce susjedne nam Slovenije barem jednom čula, a velik ga broj i dobro poznaje, odnosno barem naslućuje njegovo značenje. Za određenje gorništva zadržao bih se na možda nešto užoj, ali veoma uvjerljivo definiciju gorništva koju je ponudio iksusni slovenski planinar Andrej Stritar. On za sebe kaže da se osjeća prije svega gornikom i postavlja to u distinkciju s ostalim pojmovima: »Za sebe kažem, da sam prije gornik negoli planinar (*planinec*). U mладости sam bio alpinist i prikupio dovoljno iskustva da se danas snadem u svakom gorskom okolišu. Gorništvo je stoga za meneobilazak gora po putovima ili izvan njih, međutim bez upotrebe užeta i osiguranja. Planinarstvo (*planinštvo*) pak slavićam kao prije svega hodanje po markiranim putovima.« (Stritar, 2011: 18) Taj će osobito vrijedan citat zaslужenu pažnju moći dobiti tek u sljedećoj fazi analize, u nekom posebnom prilogu, a zasad nam je prije svega vrijedan kao primjer slovenskih inaćica za neke temeljne termine.

4 U prijevodu imena ove međunarodne organizacije na hrvatski pratim Gilića (1978: 41).

kojeg razlikujemo dva podstupnja (poludnevno i cjelodnevno izletništvo). Planinarstvo se određuje kao drugi stupanj s dva podstupnja zahtjevnosti: ljetnim i zimskim. Alpinizam i ekspedicionizam pak čine treći, najzahtjevniji stupanj – visokogorstvo.⁶ Iako strašno privlačna, ovakva podjela, koja za kriterij uzima zahtjevnost, također pati od brojnih terminoloških manjkavosti te na uštrb prividne elegancije i jednostavnosti negira leksičku razinu i tradiciju korištenja pojedinih riječi. Time zapravo donosi novu semantiku, odnosno predlaže čitav jedan novi jezik kojim bi se obuhvatilo planinarstvo. Te i još neke manjkavosti (kao što je unutarnja logička tenzija između planinarstva kao nadređenog imena za cjelokupnu aktivnost i podređenog pojma – imena drugog stupnja te aktivnosti) tiču se dakle semantičke razine (razine značenja i dogovora o značenju pojedinih riječi) i treba im se posvetiti u nekom posebnom prilogu, a sad se treba vratiti čistoj leksičkoj razini, odnosno elementarnom, u jeziku postojećem korpusu osnovnih termina kojima se obuhvaćaju postojeće planinarske aktivnosti.

Već prije spomenute vrste kretanja u planini ipak se nameću kao osnovne terminološke

6 Tako nalazimo podjelu planinarstva (koje se definira kao »športska disciplina [čiji je] osnovni cilj [...] sustavno ospozobljavanje čovjeka za svladavanje teško prohodnih zemljišta i boravak u surovim klimatskim uvjetima« Margan, 2007: 23) na: »I^o Izletništvo – kretanje lako prohodnim zemljištima i manje zahtjevnim stazama do cca 1000 m nadmorske visine, u trajanju od pola ili cijelog dana. Provodi se u bližoj okolini naselja, dobro označenim stazama ili na rekreativnim izletima pod stručnim vodenjem planinarskih vodiča; II° Planinarstvo – kretanje i višednevni boravak na teže prohodnim zemljištima sa srednjim zahtjevnim stazama, na nadmorskoj visini od cca 1000 – 2000 m, a provodi se daleko od naseljenih područja. Početni podstupanj predstavlja ljetno, a zimsko planinarenje napredniji podstupanj zbog povećanih zahtjevnosti; III° Visokogorstvo – sposobnost kretanja vrlo zahtjevnim stazama i bespućima stijena, snijega i leda, te boravka na nadmorskoj visini iznad 2000 m. Niži podstupanj predstavlja alpinizam, kretanje po Alpama koje su najdostupnije visoko gorje, a viši podstupanj (zbog toga što obuhvaća gorja više nadmorske visine i teže dostupnih od alpskih – usložnjavajući time problem organiziranja uspona) predstavlja ekspedicionizam.« (Margan, 2007: 46). Treba posebno istaknuti da ovakve reference ne ostvaruju priručničku svrhu zbog koje su pisane budući da nemaju nikakvih uporišta za navedene klasifikacije i definicije. Naprotiv, potpunog početnika zavaranoj privlačnošći naslova koji bi ga trebao uvesti u planinarstvo ovakva bi knjiga mogla potpuno zavesti na krivi trag stvarajući u začetku ozbiljnu terminološku pomutnju koja se bazira na posve subjektivnim procjenama i osobnim stavovima autora, a ne na studioznoj analizi bilo na kojoj razini. Ovdje je, stoga, rečeni »priručnik« naveden kao negativan primjer širenja terminološke pomutnje.

jedinice već zbog same logičke i prirodne pretpostavke kretanja kao takvog za samo planinarstvo. Ostanemo li pri tom kriteriju – vrsti kretanja u planinskom ili brdskom području – tada se pitanje zahtjevnosti pojedinih planinarskih aktivnosti koje se nameće kao važan kriterij lučenja tih aktivnosti rješava podjelom na trajanje i složenost bez uvođenja novih termina, već jednostavno korištenjem postojećih leksičkih inačica. Tako prema trajanju i složenosti možemo planinarska putovanja jednostavno dijeliti na planinarski izlet, planinarsku turu i ekspediciju.⁷ Treba svakako i ovdje uočiti unutarnju logičku tenziju koju smo već spominjali (između nadređenog pojma cjelokupne aktivnosti i druge vrste kretanja u planini), no u terminološkom je smislu podjela mnogo jednostavnija, a osim toga oslanja se upravo na međunarodnu klasifikaciju Međunarodne unije planinarskih organizacija, čime na globalnoj razini dobiva veću jezičnouporabnu i drugu pragmatičku vrijednost. Sagledavanje vrijednosti i potpuniju ocjenu toga kriterija također treba ostaviti za sljedeći korak analize.

Rudarenje po jezičnim prostranstvima: komparativna terminologija

Ime Stanislava Gilića po mnogočemu je posebnim slovima urezano u povijest našeg planinarstva, ali jedan od možda manje znanih njegovih doprinosa upravo je tematika kojom se ovdje bavimo. Osim nekoliko članaka, koje je s nekolicinom drugih razasuo niz retke *Hrvatskog planinara*, odnosno *Naših planina*, presudan je njegov doprinos bio stvaranje *Malog planinarskog rječnika*, u kojemu upravo u drugom izdanju napominje kako je u

7 Svaka se od tih vrsta u podjeli planinarskih putovanja prema složenosti i trajanju dalje zasebno definira: »Planinarski izlet je planirano kraće putovanje s kretanjem po brdskom, planinskom ili drugom neurbanom terenu u trajanju dužem od pola sata, radi odmora ili rekreacije. To je najčešće jednostavnije putovanje s kretanjem po planini, za koje nije neophodno veće planinarsko ili penjačko iskustvo. Planinarska tura je planirano više-satno ili višednevno putovanje s kretanjem po planini, a u kojem su etape i vrste kretanja unaprijed odredene. Zbog zahtjevnosti, tura podrazumijeva dobru tjelesnu spremnost, pripremljenost i odgovarajuću opremu sudionika, pa planiranju, organiziranju i vodenju ture valja pristupiti temeljitim. Ekspedicija je složeno i zahtjevno dugotrajno putovanje u teško dostupno planinsko područje, pri kojem se sudionici za ostvarivanje uspona na teško pristupačan vrh, ili više njih, koriste vlastitom logistikom te noće u šatorima. U većem dijelu puta sudionici upotrebljavaju penjačku opremu i vještinu.« (Čaplar, 2014: 221)

Tablica 1

Hrv.	Eng.	Franc.	Njem.	Tal.	Str. u Gilić, 1978
alpinist	(mountain-) climber; mountaineer	alpiniste	Alpinist	alpinista	9
alpinizam; planinarstvo	(mountain-) climbing; mountaineering	alpinisme	Alpinismus	alpinismo	9
bespuće	impracticable; impassable	impracticable	Weglosigkeit	impracticabile	9
brdo	mount	mont	Berg	monte	10
brežuljak	hill	colline; coteau	Hügel; Kofel	collina; colle	10
gorje ⁹	mountain range	chaine de montagnes	Gebirge	catena montana	13
hodanje	walking; going	marche	Wandern	marcia	14
izlet (u planine)	(mountain) excursion	sortie en montagne	Bergfahrt	gita in montagna	15
penjanje	climbing	varappe; escalade	Kletterei	scalata; arrampicata	28
penjati	to climb	grimper; escalader	klettern	arrampicare; scalare	28
planina	mountain	montagne	Berg; Gebirge	montagna	28
visoka planina	high mountain	haute montagne	Hochberg; Hochgebirge	alta montagna	29
planinac	montagnard; mountain man	montagnard	Bergbewohner	montanaro	29
planinar; v. alpinist	mountaineer	alpiniste (excursioniste)	Alpinist; Wanderer	alpinista (escursionista)	29
planinarska škola	mountaineering school	ecole d'alpinisme	Bergsteigungsschule	scuola d' alpinismo	29
planinarstvo; v. alpinizam	mountaineering	alpinisme	Alpinismus; Bergsteigung	alpinismo	29
skijanje u planinama	mountain skiing	ski en montagne	Skifahren im Bergen	sci in montagna	34

samom naslovu izvršio zamjenu druge riječi ('alpinistički') »sinonimom p l a n i n a r s k i, koja je bliža široj planinarskoj javnosti – a značenje je isto!« (Gilić, 1978: 7). U tom djelu, na temelju značajnoga korpusa strane literature, autor nudi komparativni pregled alpinističke/planinarske terminologije na hrvatskom, engleskom, francuskom, njemačkom i talijanskom, uvažavajući upravo jezike alpskih zemalja (i Velike Britanije), u kojima se rodio i razvijao tzv. »klasični alpinizam«, temelj povijesti onoga što danas nazivamo planinarstvom. Za početak navedimo najvažnije, tj. najtemeljnije termine iz spomenutog djela u integralnom obliku⁸ (tablica 1).

Gilićeva je komparacija izvanredno korisna, ali u mnogočemu i veoma instruktivna. Nekoliko je komentara svakako potrebno i nužno. Prvo, iako poistovjećuje planinara i alpinista, vrlo je zanimljivo da u ponudi prijevoda postoji razlika u engleskom i njemačkom kod ove dvije natuknice. Engleski nas upućuje na penjanje kod alpinizma, a njemački pak kod planinarstva nudi sinonim koji upućuje na podizanje, svladavanje uspona, dizanje (*steigen*). Drugo, iako Gilić izjednačuje planinarstvo i alpinizam, ponovno kod njemačkog i

-
- biti uzeti kao osnovni, ali u jezičnom smislu pomoći i igrat će ključnu ulogu u daljnjoj semantičkoj analizi, nakon početne jezične obrade na leksičkoj razini.
- 9 Gilić specificira također i *lanac planina* = *mountain range / chain of mountains; chaine de montagnes; Kette/Bergkette; catena montana / cordigliera te masiv = group; massif; Massiv/Gebirgstrock; massicio* (v. Gilić, 1978: 20, 22).

8 U tabličnom prikazu radi praktičnosti neću stavljati svaki jezični termin na svakom od jezika u polunavodnike ili ga ukositi. Najosnovniji termini, a to su oni vezani za kretanje po planinama, istaknuti su masnim slovima. Ostali termini zasad mogu

engleskog dolaze novíne. Dok drugi jezici potpuno sinonimno zahvaćaju oba termina pod onim alpinizma, engleski navodi općenitiji termin ‘mountaineering’, a njemački također ‘Bergsteigung’, pri čemu oba upućuju na nekakvo uspinjanje, svladanje uspona. Treće, vrlo je indikativno da Gilić locira kao posebne termine, a opet dijelom planinarskog diskursa: ‘hodanje’ koje je sinonimno s ‘pješačenjem’ (što se dobro ogleda u njemačkom primjerice) i ‘izletom (u planine)’ koji dotiče onaj dio što sam ga prije spominjao – u vezi s ‘izletništvom’. Četvrti, nema termina ‘visokogorje’, ali je zato naveden termin ‘visoka planina’, koji bi vjerojatno trebao pokriti upravo prvi termin. Peto, uveden je termin ‘planinac’ koji kao da dvosmisleno upućuje i na obitavaoca u planinama i na žitelja planine (ponekad se u hrvatskom naiđe na naziv ‘gorštak’, a u engleskom ‘highlander’). Šesto, gledajući komparaciju u sva četiri jezika, jasno je vidljiva isprepletenost nekih pojmoveva na općoj razini: primjerice, za planinarsku školu engleski i njemački koriste općenitiju formu, dok francuski i talijanski govore o alpinističkoj školi; jednako se tako »niži« termin izletnika preklapa, odnosno često je uključen pod termin ‘planinar’ u većini jezika ili se podrazumijeva da ga obuhvaća, što je autor napomenuo dodacima u zagradi.

Generalno možemo reći da je Gilićevom zaslugom učinjen značajan napredak u terminološkom raščišćavanju već samim jezičnim raščlanjivanjem. Također možemo reći da je u njegovu kompariranju, unatoč naglasku na jezičnoj dimenziji, često svoj upliv imao i autorsko-interpretativni moment, što je ne samo normalno s obzirom na strastvenu planinarsku pozadinu koja određuje autora, već i potrebno jer, ostajući samo na jeziku, mogli bismo dobiti posve šturo određenje. Takvo se određenje, čini mi se, dogodilo s nekoliko termina koji su namjerno uvedeni u prethodnu tablicu, npr. ‘bespuće’, gdje mi se čini da taj terminološki dio ipak treba rješavati u onim jezicima koji su nastali unutar određenoga konteksta, konkretno, po pitanju bespuća unutar tradicije hodanja neoznačenim putovima i izvan njih, kao što je običaj kod Slovenaca. Ali prije ulaska u dublju semantičku analizu (analizu značenja pojmoveva), kao početne razine rasprave, ipak bi se možda vrijedilo vratiti na jezične početke i komparirati što filolozi, odnosno jezični stručnjaci kažu o rečenim terminima

pa se tome posvećujemo u nastavku. Dakle, kao prvi korak krećemo na golu komparaciju jezičnoga korpusa, odnosno leksika koje nam nude rječnici.

Najprije ćemo na temelju spominjanih referenci (Čaplar, 2014 i Gilić, 1978) sastaviti korpus osnovnih termina (u smislu njihove uporabe i postojanja u jezičnom korpusu – leksiku, odnosno diskursu planinara) i po tome ponuditi komparaciju osnovnih termina i njihovih izvedenica pomoću hrvatsko-stranih rječnika u usporedbenoj tablici¹⁰ (tablica 2).¹¹

Već na prvi pogled i uz tek površan pregled uočavamo da u osnovnom leksiku uopće nema termina ‘visokogorstvo’ pa čak ni ‘visokogorje’. To je važna indikacija za početne sumnje prema tom pojmu i njegovom teorijskom pa tako i uporabnom opravdanju. Nadalje, komparacijom se vidi također da se vrlo jednostavan termin ‘izletnik’ ili iz njega izvedeno ‘izletništvo’ u drugim jezicima raščlanjuje na nekoliko vrsta »izletovanja«, s posebnim imenovanjem onoga koje se poduzima u prirodu ili planinu. Također je jako zanimljivo da se pojavljuje neobičan i gotovo nimalo uvriježen leksem ‘planinac’, koji zapravo mnogo bolje jezično obuhvaća neke elemente bivanja u planini upravo svojom dvoznačnošću.

Sumiranje leksičkih podataka i potencijalne jezične alternative možemo prikazati u jedinstvenoj tablici. Osnovni su nam referenti dakako Čaplarovi i Gilićevi termini, a za druge jezične inačice dovoljno se poslužiti barem engleskim i slovenskim¹², ali uzimanjem najuvrježenije vari-

10 Za rječnike je naveden kod svakog termina u zagradi broj stranice na kojoj se on nalazi u dotočnom izdanju. Osnovni termini navedeni su masnim slovima, radi praktičnosti razlikovanja od izvedenica. Kod francuskih inačica nisu stavljeni naglasci, niti kod njemačkih određeni članovi.

11 Natuknica ‘goranin’ upućuje dalje na natuknicu ‘brđanin’ (Bujas, 199: 355) koja se prevodi kao mountain-dweller, *hill(s) man, high-lander, mountaineer* (Bujas, 1999: 120). ‘Gorštak’ pak se određuje kao *mountain dweller, highlander* (Bujas, 1999: 356). Veoma je indikativna već u prijevodu sadržana dvoznačnost koju smo prije spominjali u tekstu, ali o tome možemo više tek u sljedećem koraku analize – dubljem ulasku u značenje pojmoveva. Zasad je potrebno samo svrnuti pažnju na tu pojavu.

12 Engleski je svakako važan kao svakako najrašireniji jezik globalne komunikacije, ali i jezik u kojem se artikulirao velik dio povijesti planinarstva te kao danas zastupljen u najprestižnijim publikacijama kao što je među planinarama daleko najpoznatija tzv. »biblija planinarstva« – publikacija *Mountaineering* (v. Cox – Fusaas, 2003). Slovenski pak kao nama blizak slavenski jezik koji dijeli brojne značajke s našim (k tome i jezik susjedne zemlje s kojom smo u stalnom planinarskom

Tablica 2.

Osnovni termin (prema: Čaplar, 2014 i Gilić, 1978)	Bujas, 1999	Dayre – Deanović – Maixner, 1996	Jakić – Hurm, 1991	Deanović – Jernej, 1991	Stella, 2008
alpinci	inhabitants of the Alps (40)	/	Alpenbewohner, Älpler (3)	/	/
alpinist	rock climber, Alpinist (40)	/	Alpinist, Bergsteiger (3)	(planinar) alpinista (11)	/
alpinizam (alpinistika)	rock climbing, Alpinism (40)	/	[usp. planinarenje: Alpinismus]	(planinarstvo) alpinismo (11)	alpinizem (10)
alpsko skijanje	Alpine skiing (40)	/	/	/	/
hodanje	walking (389)	marche, promenade (159)	Gang, Gehen, Schreiten (206)	camminare, passeggiare (232)	hoja (158)
hodanje na skijama	ski touring (389)	/	Schi + laufen (206, 950), Schi fahren (950)	/	alpsko + smučanje (229)
izlet	excursion, outing, pleasure trip; (<i>u prirodu</i>) picnic, jaunt; (pješke) hike , walking trip (456-457)	excursion, sortie (188)	Ausflug , kleine Wanderung, Wanderfahrt, Landpartie (263)	gita, escursione; (<i>u prirodu</i>) scampagnata (267)	izlet (163)
izletnik	excursionist; picknicker; (<i>pješačenje</i>) hiker, rambler (457)	excursioniste (188)	Ausflüger (263)	gitante, escursionista (267)	/
izletništvo	/	/	/	/	/
penjanje	climbing (1044)	montee, ascension , escalade (451)	Klettern , Kletterei, Bergbesteigung (686)	salita, scalata, ascensione; (<i>na brdo</i>) ascensione (scalata) d'un monte (583)	[plezanje,v. penjati se]
penjati se	climb (1044)	grimper, monter, escalader, faire l'ascension, gravir (une montagne) (451)	steigen, klettern, bergsteigen (686)	arampicarsi, montare, salire, scalare, ascendere (583)	vzpenjati se, plezati (201)
pješačenje	walking, going on foot; (izlet) hiking , walking trip/tour (1055)	marche , cheminement, action, d'alier a pied (459)	Wandern, Wanderung , Fußwanderung (696)	cammino, camminare , marcia (592)	[pješačiti] pešačiti (202)
planinac	v. goranin, gorštak, brđanin ¹¹ (1057)	montagnard (461)	Berglandbewohner, Bergbauer, Gebirgler, Bergler, Älpler (698)	alpigiano, montanaro (595)	/
planinar	mountaineer , climber, Alpinist; (<i>izletnik</i>) hill (ili mountain) walker / trekker / rambler, hiker , backpacker (1058)	(<i>planinac</i>) montagnard; (<i>stanar</i>) patre, vacher (de montagne); (<i>sport</i>) alpiniste (461)	Bergsteiger ; (<i>kolok.</i>) Bergkraxler, Alpinist (698)	(<i>planinac</i>) alpigiano, montanaro ; (<i>stanar</i>) pastore di montagna; <i>sport alpinista</i> (595)	planinec (202)
planinarenje	mountain-climbing, mountaineering ; hill walking; <i>itd.</i> (1058)	alpinisme (461)	Bergsteigen , Alpinismus, Alpinistik	alpinismo (595)	planinstvo, alpinizem
planinarstvo	mountaineering ; mountain/hill walking, hiking, backpacking, rambling (1058)	alpinisme (461)	[v. planinarenje: Bergsteigen]	sport di montagna, alpinismo (595)	/
planinsko skijanje	mountain + skiing (1058, 1352) / ski + mountaineering (1352, 1058)	ski + en montagne (461, 687)	[v. hodanje na skijama]	sci + in montagna (850, 595)	/
visokogorstvo	/	/	/	/	/
visokogorje	/	/	/	/	/

Tablica 3.

Čaplar, 2014	Gilić, 1978	engleski	slovenski	termin?
pješačenje = trekking	hodanje = walking	trekking, hiking	hoja	(planin/ar/sko) pješačenje?
planinarenje = hiking	planinarenje = mountaineering / izlet (u planine) = mountain excursion	hiking, mountaineering	pohodništvo	planin/ar/sko izletništvo?
penjanje = climbing	penjanje = climbing	climbing	plezanje	(planin/ar/sko, tj. specificirano: stijensko, ledno itd.) penjanje?
planinsko skijanje	skijanje u planini = mountain skiing	ski mountaineering ¹⁴	turno smučanje	planin/ar/sko skijanje / skijaško planinarstvo?
planinarstvo = mountaineering	planinarstvo = mountaineering	mountaineering	planinstvo	planinarstvo
alpinizam	alpinizam = planinarenje = mountaineering	Alpinism	alpinizem	alpinizam?
visokogorstvo	/	/	/	/

jante s obzirom na njihovo definiranje i objašnjenje u rječnicima te opću upotrebu u planinarskim krugovima¹³. Za neke se termine ne upotrebljava, ili barem zasad nije uvriježena neka jasna terminologija pa se u posljednjem stupcu nudi i eventualna leksička alternativa s obzirom na mogućnosti koje pruža naš jezik (tablica 3).

U prethodnoj su tablici razlučena četiri oblika kretanja po planini, odnosno u brdskom i planinskem okružju, od četiri termina koji se pojavljuju kao u određenom smislu nadređeni pojmovi. Osnovnu leksičku potporu ovakvu razumijevanju svakako nudi osnovna referentna leksikografska jedinica¹⁴ – veliki *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (Matasović – Jović, 2002). Ne ulazeći u detaljniju analizu, već navodeći temeljno, usko jezično određenje, u njemu kao lekseme nalazimo:

- ‘alpinist’ = »sport planinar koji se bavi alpinizmom«, odnosno ‘alpinistika’, tj. ‘alpinizam’ = »sport uspinjanje na visoke planine i strme

kontaktu i razmjeni mišljenja, ideja pa tako i termina, tj. u planinarskim krugovima uporabno najrašireniji kao strani jezik), a ipak jezik nastao u jednoj alpskoj zemlji, ima posebnu važnost za potencijalnu terminološku raščlanjivanja i pojašnjenja.
 13 Za engleski je kao potencijalni termin uzet onaj koji preteže u referentnim izdanjima na engleskom jeziku (usp. v. Cox – Fulsaas, 2003), a za slovenski onaj termin koji je autor upoznao dijelom čitajući i proučavajući brojnu slovensku planinarsku literaturu, a dijelom komunikacijom sa slovenskim planinarskim kolegama. Ovdje je dovoljno kao jednog referentnog autora uputiti na Andreja Stritaru (v. npr. Stritar, 2011).

14 Ovaj je rječnik najčešće služio kao podloga svim rječnicima koji su slijedili i gotove su natuknice preuzimane u cijelosti ili bez radikalnije izmjene, uglavnom uz nadopunu rječničkoga korpusa, pa je stoga ovdje i uzet kao temeljna referenca za pitanja koja nas ovdje zanimaju.

stijene uz posebnu opremu radi otkrivanja i doživljavanja prirodnih ljepota i zanimljivosti» (Matasović – Jović, 2002: 30). Ovaj leksem svakako ima uporište u našem jeziku i temeljno se određuje kao jedna od aktivnosti kojom se planinar može baviti.

- ‘hod’ = »kretanje koracima; hodanje, pješačenje« (Matasović – Jović, 2002: 445). Svakako posve jasan leksem koji određuje bazični oblik ljudskoga kretanja.¹⁵
- ‘izlet’ = »kraće putovanje ili izlazak u prirodu radi odmora ili rekreacije«, odnosno ‘izletništvo’ = »izleti kao raširena pojava i običaj ili organizirana djelatnost izletnika« (Matasović – Jović, 2002: 506). Iako prvi leksem može uključivati boravak u prirodi, a drugi pak upućuje na organiziranu djelatnost, nijedan nije usko, a kamoli nužno vezan u svom jezičnom određenju s planinarstvom na usko jezičnoj razini.
- ‘penjati se’ = »podizati se, dizati se u visinu s nižeg mjeseta na više, uzlaziti, pružati se uvis« (Matasović – Jović, 2002: 935). Leksem koji daje uporište za termin ‘penjanje’ kao na njemu temeljenoj glagolskoj imenici.
- ‘pješaćiti’ = »ići pješice, na noge; hodati« (Matasović – Jović, 2002: 954). Leksem koji

15 Iako se za planinsko skijanje mogu pronaći i termini ‘ski touring’ te ‘cross-country skiing’ navedeni se termin uzima kao najrelevantniji upravo zbog toga što je planinsko skijanje kao sport prema svjetskoj klasifikaciji sportova tako klasificiran, a i krovna svjetska federacija za taj sport nosi to ime (International Ski Mountaineering Federation).

upućuje na sinonimnost s leksemom 'hodati' i može se s njim poistovjetiti te koristiti kao zamjenski. Ovaj bismo leksem možda mogli preferirati u planinarskom diskursu eventualno zbog potrebe razlikovanja od neutralnijeg leksema 'hodati'.

- 'planinar' = »*sport* onaj koji se bavi planinarnstvom«, odnosno 'planinariti' = »1. baviti se planinarnstvom 2. ići na izlet u planine«, 'planinarski' = »koji se odnosi na planinare; kao planinar, na način planinara«, 'planinars-
tvo' = »*sport* upoznavanje planina, uživanje u ljepotama gorskih krajeva za privremenih boravaka radi odmora, rekreativne ili istraživačke svrhe« (Matasović – Jojić, 2002: 956). Posebno treba izdvojiti drugi navedeni leksem u ovoj grupi koji otvara mogućnost zasebne vrste izleta – **planinarskog izleta**, a time i zasebne vrste kretanja (ili bolje: organiziranog boravka?) u planini – **planinarskog izletništva**.
- 'skijati (se)' = »kretati se po snijegu pomoću skija«. (Matasović – Jojić, 2002: 1196) Leksem koji pruža uporište za termin **planinsko skijanje**.

Posljednji je stupac ostavljen pod znakom upitnika jer nije dovoljno razotkriti jezične mogućnosti da bi iz njih neposredno derivirali puno značenje pojma. Kod oblika kretanja u planini to je možda i moguće, no kod ostalih pojmljiva i ne baš sasvim ili barem ne u potpunosti. Izletništvo se može različito shvatiti i zapravo se različito shvaća te je riječ o posve kolokvijalnom terminu koji se uvukao u planinarski diskurs ne značeći zapravo mnogo. Alpinizam se pak definira kao vrlo složen pojam kojega ne određuju samo tehničke, već kulturne i ideološke komponente.¹⁶ Visokogorstvo se pak ponekad upotrebljava kao termin koji bi trebao čuvati mjesto za one vrste planinarenja koji su znatno zahtjevniji od »običnog« planinarenja, a manje zahtjevni od alpinizma.¹⁷ Koliko je to

¹⁶ Usp. »Alpinizam je sveukupno kulturno, estetsko, etičko i sportsko djelovanje u planinama. Ta djelatnost obuhvaća kombinirano korištenje penjačkih vještina (slobodno/tehničko – u suhoj stijeni, u snijegu, po zaledenoj podlozi, u ledu i sl.) i penjačke opreme, ali i sve druge vještine, tjelesne i psihičke izazove i rizike povezane s kretanjem na nepristupačnim i opasnim terenima i boravkom u planinama.« (Čaplar, 2014: 103)

¹⁷ Usp. »Planinarenje pri kojem se povremeno i djelomično treba koristiti penjačkim vještinama često se naziva visokogorsko

opravdano ili neopravdano ne može nam razotkriti leksička analiza, tj. razmatranje samih jezičnih izraza i inačica, već ulazak u dublju semantičku analizu, tj. analizu slojeva značenja svakog pojedinih pojma. Taj dio ipak treba ostaviti za razmatranje u posebnu prilogu.¹⁸

planinarenje ili visokogorstvo. Tu se ubrajaju alpsi usponi po tzv. normalnim putovima (tal. via normale) te po zahtjevnim putovima koji su na težim mjestima često osigurani čeličnim sajrlama ili klinovima (tal. via ferrata). Penjačka vještina na takvom će terenu planinaru poslužiti da sigurno savlada izazove na putu, po čemu je takvo planinarenje blisko alpinizmu.« (Čaplar, 2014: 102) Međutim, nezadovoljan ovim određenjem, u novom izdanju udžbenika isti autor ističe nov pogled na ovaj pojam: »Kretanje pri kojem se povremeno i djelomično treba koristiti penjačkim vještinama često se naziva **visokogorsko planinarenje**. Tu se često ubrajaju alpsi usponi po uobičajenim rutama te usponi po klinčanim putovima. Penjačka vještina na takvom će terenu čovjeku poslužiti da sigurno savlada izazove na putu, po čemu je takvo kretanje blisko **alpinizmu**. Osnovna razlika je u smjeru pristupa: planinar »visokogorac« će na vrh ići po uobičajenoj ugaženoj ruti, dok će se alpinist kretati i po neuređenom terenu (alpinističkim smjerom), koristeći se pritom svinj svojim vještinama. Ta je razlika, međutim, samo stvar površnog tumačenja: boravak i kretanje u visokogorju zahtijevaju dobro alpinističko znanje, vještinu i iskustvo, što mnogi planinari »visokogorci« zanemaruju, nesvesni da se odlaskom u visokogorje izlažu opasnostima kojima nisu dorasli. U drugim zemljama pojam visokogorsko planinarenje niti ne postoji, jer se pod pojmom alpinizam podrazumijeva **svako kretanje u visokogorju**.« (Čaplar, 2017b: 102)

18 Posebnu zahvalu dugujem Alunu Čaplaru na brojnim korisnim sugestijama i komentarima te nepresušnoj energiji i dobroj volji za razmjenjivanjem mišljenja i raspravljanjem o pojedinim dilemama vezanima uz tematiku obradivano u ovom članku.

Popis korištenе literature

- Bujas, Željko (1999). *Veliki hrvatsko-engleski rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Cox, Steven M. – Fulsaas, Kris (2003). *Mountaineering. The Freedom of the Hills*, Seattle: The Mountaineers.
- Čaplar, Alan (2017). »Je li planinarstvo sport?«, *Hrvatski planinar*, sv. 109, br. 3, str. 108–119.
- Čaplar, Alan (2017b). *Planinarski udžbenik*, Zagreb: Hrvatski planinarski savez. [b. izdanje]
- Čaplar, Alan (2014). *Planinarski udžbenik*, Zagreb: Hrvatski planinarski savez. [2. izdanje]
- Čaplar, Alan (2014b). »Čvor ili uzao, pitanje je sad«, *Hrvatski planinar*, sv. 106, br. 5, str. 239–242.
- Dayre, Jean – Deanović, Mirko – Maixner, Rudolf (1996). *Hrvatsko-francuski rječnik*, Zagreb: Dominović.
- Deanović, Mirko – Jernej, Josip (1991). *Hrvatsko-talijanski rječnik*, Zagreb: Školska knjiga.
- Gilić, Stanislav (1978). *Mali planinarski rječnik*, Rijeka: Općinski planinarski savez.
- Jakić, Blanka – Hurm, Antun (1991). *Hrvatsko-njemački rječnik*, Zagreb: Školska knjiga.
- Margan, Damir (2007). *Planinarski koraci – uvod u planinarstvo*, Zagreb: Studio Publikum.
- Matasović, Ranko – Jojić, Ljiljana (2002). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb: Novi Liber.
- Stella, Aleksandra, ur. (2008). *Univerzalni rječnik – slovensko-hrvatski i hrvatsko-slovenski*, Zagreb: Mozaik knjiga.
- Stritar, Andrej (2011). *Gore Slovenije*, Ljubljana: Kibuba d.o.o.

Zbrka oko vrha

Kako je zanimljivo planinarsko pitanje postalo predmet rasprave i primjer na stručnim skupovima nastavnika geografije

Alan Čaplar, Zagreb

Ako ste vlakom ili automobilom prolazili kroz Knin, pogled vam je zacijelo s pruge ili ceste barem nakratko odlutao prema planini koja zatvara vidik na istočnoj strani kotline. Visina te moćne i dugačke barijere koja izdaleka nalikuje na golem kamenit zid izaziva poštovanje i budi radoznanost. U zimsko doba, a i dugo u proljeće, vrhovi Dinare bijele se od snijega, a za sivih se dana i ne vide jer ih nebo oblacima sakrije u svoja njedra. Na toj se kamenito-travnatoj planini nalazi najviša točka u Hrvatskoj. To je mjesto gdje hrvatsko tlo dodiruje nebo.

Naše planine raznolikošću krajolika – od kamenih goleti i slikovitih bjelogoričnih i crnogoričnih šuma do prostranih livada i pojasa klekovine, te jedinstvenom povezanošću s morem – čine

gorsku Hrvatsku jednim od najslikovitijih područja. Neke su od tih planina već davno, zbog ljepote, položaja, povijesnih ili drugih obilježja postale simbolima, npr. Velebit, Biokovo ili Klek. No dok se europske zemlje diče najvišim vrhovima kao neupitnim nacionalnim simbolima, kod nas još uvijek više stanovnika zna koji je najviši vrh Slovenije nego najviši vrh Hrvatske. Imena vrhova poput Grossglocknera, Mont Blanca, Olimpa ili Triglava, kao imena nekih proizvoda, danas su sinonimi za nazine zemalja u kojima se nalaze. Nema razloga da i Dinara ne bude takav nacionalni ponos.

Radi boljeg razumijevanja, treba reći da ime Dinara označava više različitih pojmoveva. Dinarom u užem smislu smatra se planina istočno od Knina, a sjeverno od Perućkoga jezera. U davnini

Koji je najviši vrh
najviše planine u
Hrvatskoj?

ALAN ČAPLAR

Geodetski stup
na najvišem vrhu
Hrvatske

Ploča koju je na
Dinari (1831 m)
postavio HPD
Sinjal iz Kijeva

je ta planina nosila naziv Adrion oros i pod tim neobičnim nazivom može se pronaći u najstarijim sačuvanim zemljovidima. U širem smislu Dinara je 84 kilometra dug masiv koji, osim Dinare iznad Knina, obuhvaća Troglav i planinu Kamešnicu. Zanimljivo je da se i upola niža planina iznad ušća Cetine u more također naziva Dinara, no da ne bi bilo zabune, ona se svuda spominje kao Omiška Dinara.

ALAN ČAPLAR

Mnogi u Hrvatskoj nisu svjesni koliko se strani turisti koji ljeti posjećuju našu obalu zanimaju za uspon na Dinaru. U mnogim turističkim vodičima, uz podatke o površini, broju stanovnika i druge statističke podatke, nalazi se i podatak da je najviši vrh Hrvatske visok 1831 metar, a na autokartama lako je zapaziti da se taj vrh nalazi na putu prema moru, tako da to je svakom imalo planinarski raspoloženom turistu dobar motiv za uspon. Za razliku od spomenutih europskih vrhunaca, najviši vrh Hrvatske razmjerno je lako dostupan. Danas je to jedan od najvećih neiskorištenih turističkih potencijala Hrvatske.

Iako je put do prihvaćanja Dinare kao nacionalnog simbola još dug, ipak smo se pomakli s njegova početka. Hrvatski planinarski savez već se godinama (više-manje jedini) bavi popularizacijom Dinare. Na njoj danas postoji nekoliko uređenih planinarskih kuća i skloništa, a svake se godine održava tradicionalan organizirani pohod na

najviši vrh Hrvatske. Međunarodnim projektom Via Dinarica sve su najviše dinarske planine povezane jedinstvenim putom od 1362 kilometra. Planina Dinara je, dakako, zbog svog imena, položaja i značaja, središnja i najvažnija dionica Via Dinarice. Dinara je ušla u školske programe i geografske udžbenike pa sada učenici u petom i osmom razredu osnovne škole uče o njoj. To je, svakako, pohvalno i poželjno, jer će s vremenom važnost Dinare kao planinskoga i planinarskog simbola samo rasti.

Treba, međutim, biti oprezan jer je s najvišom planinom u Hrvatskoj i njezinim vrhovima lako izazvati zabunu. Evo izvrsnog primjera kako je zanimljivo planinarsko-geografsko pitanje postalo predmetom rasprave i primjerom na stručnim skupovima nastavnika geografije! Nedavno je, naime, na ispitu iz geografije za peti razred osnovne škole postavljeno pitanje: *Najviša planina u*

Hrvatskoj je _____, njen vrh zove se _____, a visok je _____.

Većina djece odgovorila je točno, ali im odgovor nije priznat. Što biste vi odgovorili na to pitanje?

Čitate li pozorno, primijetit ćete da pitanje nije jednoznačno. Naime, može se tumačiti tako da se u njemu zamjenica njen odnosi na planinu, ali i tako da se odnosi na Hrvatsku. Obje su imenice ženskoga roda, a ta nejasnoća vodi prema dvama sasvim različitim odgovorima!

Većina djece pažljivo je pročitala pitanje, pogledala u atlas i upisala: planina Dinara, vrh Troglav, 1913 m. Djeca su u pravu, no točan im odgovor nije priznat jer se očekivalo da upišu: planina Dinara, vrh Dinara, 1831 m!

Naime, točno je da je najviši vrh planine Dinare Troglav ili Veliki Troglav, visok 1913 metara, ali on se nalazi na teritoriju Bosne i Hercegovine. Iz geografskih

Vidik od Markova groba (»Crvene zemlje«) prema vrhovima Dinare

GORIĆ
POPOVIĆ

Troglav (1913 m),
najviši vrh u
masivu Dinare

I Badanj je vrh
na Dinari

atlasa i literature lako je vidjeti da se najviši vrh Hrvatske doista nalazi na planini Dinari, ali on nije i najviši vrh te planine.

Dodatnu zabunu izaziva to što se najviši vrh u Hrvatskoj također zove Dinara, baš kao i planina na kojoj se nalazi. Taj vrh mještani Kijeva nazivaju

još i imenom Sinjal, tako da on zapravo ima dva imena (premda se lokalizam Sinjal ne može pronaći u zemljovidima). Visok je 1831 metar.

Moglo bi se raspravljati i o tome koja je najviša planina u Hrvatskoj. Naime, kao što je već rečeno, treba razlikovati pojам Dinara u užem smislu, koji se odnosi na planinu između Knina i Kijeva, od Dinare u širem smislu, koji označava cijeli planinski masiv što ga čine planine Dinara kod Knina, Troglav i Kamešnica. Moglo bi se dakle reći da je najviša planina koja se nalazi na teritoriju Hrvatske – Troglav, i to ne bi bilo sasvim netočno. Troglav se djelomično nalazi u Hrvatskoj, baš kao i Dinara u užem smislu, pa je dakle jednako hrvatska koliko i bosanska planina. Budući da je ta planina viša od planine Dinare kod Knina, moglo bi se tvrditi da je naša najviša planina – Troglav.

U literaturi se može pronaći i tumačenje da je najviša hrvatska planina

ALAN ČAPLAR

– Čvrsnica (vrh Pločno, 2228 m). Takvo tumačenje temelji se na činjenici da se ona nalazi na hrvatskom etničkom prostoru, u dijelu susjedne države u kojem je hrvatsko stanovništvo većinski zastupljeno.

Evo i još jedne nepreciznosti kao razloga za zabunu – ako se napiše »njen vrh«, to ne mora nužno značiti da se misli na najviši vrh nego se može tumačiti i kao ime bilo kojeg vrha na toj planini.

Na sporno se pitanje dakle može dati nekoliko odgovora – i svi su točni – ili svi netočni, ovisno o proizvoljnom tumačenju: planina: Dinara / Troglav; vrh (na Dinari? / najviši vrh Dinare? / najviši vrh Hrvatske?): Troglav ili Veliki Troglav (1913 m), Dinara ili Sinjal (1831 m)... ili bilo koji vrh na planini Dinari ili Troglavu.

Postavio sam spomenuto trik-pitanje prijateljima planinarima putem facebooka. Uslijedila je zanimljiva razmjena mišljenja. Većina odraslih odgovorila je Dinara (1831 m), podrazumijevajući da se pitanje odnosi na najviši vrh Hrvatske. Usput je spomenuta i zanimljiva činjenica da je najviša (čvrsta) točka u Hrvatskoj

STIPE B. ŠUSIĆ

vrh televizijskog odašiljača na Svetom Juri na Biokovu, koji je 19 metara viši od najvišeg vrha Republike Hrvatske. Vrh televizijskog odašiljača nalazi se 1850 metara iznad razine Jadranskoga mora.

Pitanje i tumačenje uputio sam ujedno i autorima udžbenika geografije, koji su ga prihvatili kao odličan primjer kako je lako nejasnim pitanjem stvoriti zabunu. Ako se želi provjeriti što djeca znaju, ispravno bi bilo pitati ovako: *Najviši vrh u Hrvatskoj zove se _____, visok je _____, a nalazi se na planini _____.*

Za razliku od odraslih, naša djeca nisu nagadala što se mislilo nego su pažljivo pročitala postavljeno pitanje, pogledala u atlas i točno odgovorila. Naravno, poželjno je i potrebno da učenici uče koji je najviši vrh njihove domovine i treba ih poučiti o Dinari, no pogrešno postavljenom pitanju nije mjesto u testu iz geografije.

U konačnici: jesmo li naučili djecu koji je najviši vrh Hrvatske? Trebamo li ih učiti da pokušavaju odgjetnuti što se mislilo ili da pozorno čitaju pitanja, razmišljaju svojom glavom i gledaju u atlase? Zaključujem da djeca zaslužuju pohvalu jer su razmišljala svojom glavom i pogledala u atlas. Bravo za našu djecu!

IVICA FUMIC

Najviša čvrsta točka u Hrvatskoj - vrh odašiljača na Svetom Juri na Biokovu

Najviši vrh na hrvatskom etničkom području - Pločno (2228 m) na Čvrsnici

Kako je rastao naš vrt

Vrt osjetila kod planinarskog doma »Matija Filjak« na Hrastovičkoj gori

dr. Vlasta Kaurinović, Petrinja

Prije godinu i pol tadašnji nas je predsjednik HPD-a Zrin u Petrinji Marijan Čarapar doveo nakon sastanka društva na prostor iza planinarskog doma na Hrastovičkoj gori i potaknuo na razmišljanje o tome kako ga učiniti atraktivnijim. Na praznoj travnatoj zaravni uz rub šume stajao je samo jedan usamljeni bambus koji je netko posadio ne bi li nešto raslo, te jedna mlada oskoruša. U hrpu cigle, kamenja i pjeska – materijala preostalog od gradnje roštilja – posađeno je nekoliko izgubljenih biljčica. I one su polako počele bujati... Uz rub pokošene travnate površine stajalo je kamenje gurnuto nakon gradnje doma prema rubu šume.

Često sam gledala to tužno kamenje i pojedinačne hrpice samoniklog cvijeća

Planinarski dom
Matija Filjak na vrhu
Hrastovičke gore

te razmišljala kako bi lijepo bilo da je priroda ovdje složila nekoliko prekrasnih »gredica« kakve viđamo na Velebitu uz Premužićevu stazu, ali nisam još ozbiljno razmišljala kako urediti taj prostor. Po zanimanju sam lijećnica, a vrtlarenjem i uzgojem cvijeća, povrća i voća za svoje potrebe bavim se već dvadesetak godina. To je moj »ispušni ventil« nakon posla kojim se bavim i odmor od svih stresova koje donosi današnji način života. Takva mi je ljubav u protekle četiri godine postalo i planinarenje. Izlete u planinsku divljinu, prekrasno divlje cvijeće u našim šumama i planinama, vidike, hodanje i druženje »prepisivala sam« samoj sebi kao lijek za sve nedaeće.

Kad je Nada Tanković, ljubiteljica biljaka i dobra poznatateljica ljekovitoga bilja i gljiva, došla s nekoliko fotografija o »stazama osjetila« što ih je pronašla na internetu, sinula mi je ideja: zašto na svojoj Hrastovičkoj gori ne bismo uredili *vrt osjetila* – za sva čula: i za miris, okus i sluh, a ne samo za dodir i vid, kako je učinjeno na takvim »stazama«. Kod doma nema vode pa sam neko vrijeme razmišljala koje biljke posaditi da ne moramo stalno zalijevati niti stalno »skakati« oko njih. Naime, mi smo na Hrastovičkoj gori samo vikendom.

Odgovor je bio jednostavan: one koje tamo već rastu! U redu, možda bismo ih trebali »preseliti« malo bliže, premjestiti iz obližnje šume bliže planinarskom domu, gdje bi im uz našu pomoći moglo biti sasvim dobro.

Tako je postupno nastao nacrt vrta. Zamislili smo nekoliko cjelina: stazu

Radovi u vrtu

osjetila i začinski vrt u njezinoj sredini, a oko nje u *vrtu okusa* trebale su biti posadene jestive biljke. Postojeće kamenje uz rub travnate zaravni trebalo je pretvoriti u kamenjar zasaden biljkama lijepima za oko – u *vrt pogleda*. Mirisno stablo lipe – simbol našega grada Petrinje – trebalo bi ih povezivati s drugom većom cjelinom – *vrtom mirisa*.

U jesen 2015. predstavila sam nacrt vrta prijateljima na sastanku planinarskog društva. Prihvatali su moj »projekt« i odmah me imenovali (kako praktično za njih!) njegovom voditeljicom. Ubrzo sam »regrutirala« zainteresirane pojedince i našu grupicu, pomalo u šali, prozvasmo »vrtnom sekcijom«.

U rano proljeće 2016. posadili smo prve biljke: u novooblikovan kamenjar

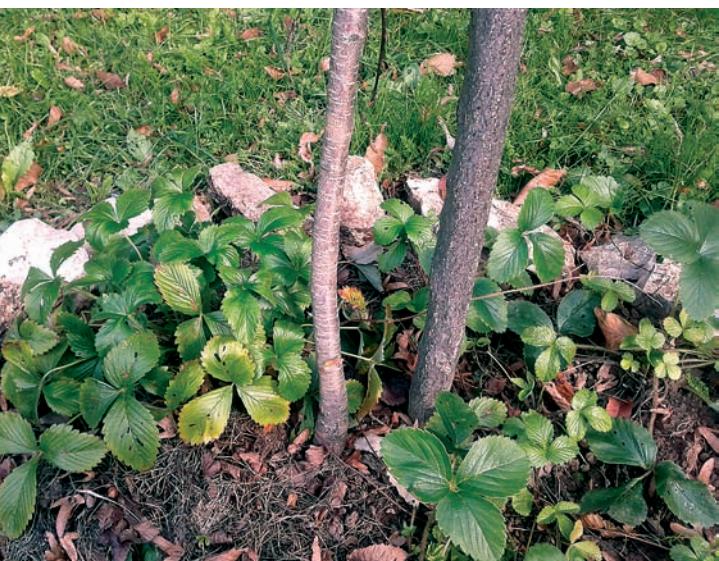

smjestili smo šumske biljke koje cvjetaju u proljeće i ljeto (ljubice, jaglace, visibabe, potočnice, kukurijekte, majčinu dušicu i druge), a usamljenoj oskoruši dovedosmo društvo: bazge, lijesku, divlje ruže, maline, šumske jagode i divlje trešnje. Uz rub kamenjara rastao je već jedan veliki glog pa ga pozvao u veselo društvo *vrtu okusa*. Također su posaćeni i prvi stanovnici vrta mirisa – bagremi, bazge, pelin, metvica, matičnjak, lipa... Početni su koraci su učinjeni, više nema natrag.

U jesen, uoči »Planinarske kestenijade« – naše najveće planinarske mani-

Slatke šumske jagode

festacije – sagradisemo stazu osjetila i sjenoviti vrt, gdje smo posadili sve one lijepе paprati i druge biljke koje rastu i cvjetaju u sjeni naših šuma i prve biljke u naš začinski »puž«, koje će nam koristiti za kulinarskih susreta uz naš roštilj. Tada je vrt već bio spremna da ga predstavimo gradonačelniku Petrinje.

Ovog proljeća nastavljamo: formirane su gredice u *vrtu mirisa* i posadene ljubice, ciklame, đurdice, lazarkinje i još mirisnih matičnjaka, pelina, metvice... Na mjesto bambusa – kojem smo dali novu važnu dužnost: zaklanjanje postrojenja odašiljača u blizini doma – posadili smo drijenak i šumarice. Obrisi vrta postali su stvarnost. Vrt živi!

Koliko nam je poznato, naš *vrt osjetila* prvi je takav javni vrt u Sisačko-moslavačkoj županiji i nadamo se da će zainteresirati posjetitelje planinare, ali i druge građane koji žele nešto naučiti o šumskim biljkama. U vrtu se mogu upoznati i jestive biljke pa ovdje, oni koji to žele, mogu naučiti kako ih prepoznavati, kako pod nogama raspoznati staze od raznih materijala i čuti pjev ptica iz krošnja naših grmova. Nadam se da će djeca u vrtu moći naučiti kako se cijene ljepota, raznolikost i korisnost naših šumskih biljaka te da će ih zbog toga poštovati i cijeniti kao što ih ja cijenim i volim.

Dakako, posjetite nas i vi u planinarskom domu »Matija Filjak« na Hrastovičkoj gori!

Slavnik i ja

1984. – 2000. – 2016.

Vanja Radovanović, Zagreb

U moje osnovnoškolsko doba, u sedamdesetim godinama prošlog stoljeća, odlasci na more ubrajali su se među najveće doživljaje tijekom čitave godine. U to se doba nije toliko putovalo kao danas, a moji roditelji i inače nisu bili skloni čestim izletima i putovanjima, tako da je odlazak na more bio događaj mnogostruko veće važnosti nego danas. Danas je to nekako postalo rutinom, gotovo kao odlazak na plac. Danova prije odlaska na put slagala se odjeća, skupljale su se stvari, provjeravali su se šator i luftmadraci, obavljale sve moguće predradnje. Dan prije polaska sve bi se stvari trpale u našu staru Škodu 1000 MB, a na dan polaska, nakon jedva prospavane noći zbog

VANJA RADOVANOVIĆ

Slavnik – lijevo i desno

VANJA RADOVANOVIĆ

Vršni dio Slavnika

Kažu da je Slavnik najbolje razgledište u južnoj Sloveniji i o tome zaista nema nikakve sumnje: slovenski je dio Istre kao na dlanu, Koper i okolica vide se odlično, hrvatski dio Istre također, u daljini je Učka, a ispred nje svi hrvatski vrhovi Čićarije. Na sjeveroistoku se vide slovenski Snežnik i vrhovi Gorskoga kotara, na sjeveru su u daljini Kamniške Alpe, lijevo Julijске Alpe, a ispred njih su Nanos i Vremščica... Zaista, carski vidik!

»rajzefibera«, budili bismo se još za mraka, oko pola četiri ujutro. Brz doručak, sestra i ja uskakali smo u auto, roditelji zaključavali kuću i kretali smo na put, svake godine u istome smjeru, prema kampu Lanterna pored Poreča. Prvi smo put tamo ljetovali pošto sam završio prvi razred osnovne škole, 1972. godine, a posljednji put kad sam završio osnovnu školu. I to je bilo posljednje putovanje s roditeljima uopće.

Mene je osobito uzbudjavao taj noćni polazak, to je unosilo tračak pustolovine. Praskozorje smo dočekivali na putu, na staroj cesti za Ljubljani, obično negdje oko Novog Mesta. Pored Ljubljane prolazili smo taman prije početka jutarnjega gušćeg prometa, kroz Ljubljansko barje često nas je pratila izmaglica, zatim smo se približavali brdima, ulazili na tada posve novu autocestu Vrhnika – Postojna, a nakon toga očekivao nas

je najljepši dio puta. Kod Razrtog smo prolazili tik ispod Nanosa, koji me je uvijek fascinirao, iako me u to doba planine uopće nisu zanimale. Slijedila je vožnja po slovenskom Krasu. Kod Črnoga Kala napokon bismo ugledali more i uz osmijeh se počeli spuštati prema moru. Tada još nisam znao kako se zove planina koju smo tamo zaobilazili, ali sjećam se autobusa bez boje koji su vozili po Kopru i okolicu, a na sebi nosili natpis »Slavnik«.

Mnogo poslije – čini mi se da je to bila 1984. godina (doba kada me planine još uvijek nisu osobito zanimale) – u ruke mi je došla knjiga »Planine Slovenije«, a od fantastičnih fotografija svih mogućih alpskih i nealpskih vrhova Slovenije za oko su mi najviše zapinjale dvije. Jedna je prikazivala već spomenuti Nanos, a druga izvjesni vrh Slavnika (aha, odatle ono ime autoprijevoznika

iz Kopra!) koji su u knjizi nazivali najjužnijim slovenskim tisućnjakom. Fotografija je prikazivala prostrane livade što su se prostirale unedogled, a iza njih se u daljini svjetlucalo more. Bio sam očaran tom fotografijom!

U drugoj polovici osamdesetih počeo sam planinariti i vrlo sam brzo počeo posjećivati slovenske planine, no kako sam se u to doba koristio samo javnim prijevozom, udaljenija odredišta nisu mi bila tako lako dostupna. No, svoju prvu veliku ljubav, Nanos, ipak sam prvi put posjetio već u ranim devedesetima, a vratio mu se i poslije više puta. Nažalost, u to doba do Slavnika nisam stigao.

Prilika za posjet napokon se pružila 2000. kad sam sa suprugom ljetovao na otoku Cresu. Bila je trudna i čekali smo sina koji se trebao roditi početkom studenoga. Na kraju ljetnog odmora htjeli smo na neki kratak i lagan usputni izlet, nešto prikladno za ženu u šestom mjesecu trudnoće. I... ajmo na Slavnik! Dovest ćemo se autom

do doma, prespavati u njemu, a zatim se ujutro malo prošetati oko vrha i nastaviti put kući. No, stvarnost nam je ponudila manje idiličan doživljaj. Prije svega, cesta koja vodi do doma bila je u očajnom stanju, ali kako sam tada bio mlad i nadobudan vozač i budući da mi nije bilo žao auta, ipak smo se uspeli do doma. Nismo nimalo uživali u hrpama šljunka koje su odskakivale i prštale pod kotačima. Došli smo do doma već u predvečerje i poveselili se miru oko kuće. Hura, čini se da ćemo biti jedini gosti! No, dom nije bio otvoren iako je bio vikend. Što sada?

Na sreću, imali smo vreće za spavanje i karijmate pa smo ih prostrli u zavjetrini pred ulazom u dom i tako dočekali noć. Vidik je bio prekrasan: tisuće svjetala Istre i Trsta, oko nas je bio mir, dok je iz civilizacije dolazio prigušen huk aktivnosti! Noć baš nije bila bajna, žuljalo nas je i nismo se naspavali, ali izlazak sunca bio je fenomenalan i ponovno nas je oraspoložio prije povratka po istoj, groznoj cesti.

Široki vidici s vrha

VANJA RADOVANOVIC

Odmor na prostranim livadama Slavnika

Malo-pomalo stigla je i 2016., božićni blagdani, vrijeme kada tradicionalno s prijateljima pohodimo primorske planinarske ciljeve. U prijašnje tri godine bili smo u kanjonu Vrženice na otoku Krku, u dolini Val Rosandri kod Trsta i na Učki. Kod nas »na kontinentu« to je doba hladnoća i oblaka, gustih višednevnih magla, a

uz more vrijeme često bude prekrasno, sunčano i blistavo, nekad svježe i burovito, katkad čak posve toplo i mirno, ali uvijek lijepo.

Taj nam je put prognoza ponudila najljepšu varijantu – za Zagreb je bilo predviđeno oblačno vrijeme sa slabim oborinama na granici kiše i snijega, dok je u Istri vladalo sunce i toplina – tako da smo s veseljem ustali rano ujutro i krenuli put Slovenije. Primorje, iščekujemo te!

Slavniku smo (mi = 18 duša iz pet obitelji) prišli iz dvaju različitih smjerova – većina klasičnim pristupom, autocestom preko Slovenije s izlaskom kod Kozine i još četvrt sata vožnje do sela Podgorja, dok se jedna od obitelji odvažila na pristup preko Rijeke, cestom preko hrvatskoga dijela Ćićarije i s prelaskom granice kod sela Jelovica. Podgorje, ishodište za naš izlet, nalazi se tek koji kilometar onkraj granice, na slovenskoj strani. Prije dvadesetak godina pokušao sam je prijeći, no tada je prelazak bio moguć samo za malogranični promet. Nisam ni znao da se to u međuvremenu promijenilo.

Izlet smo započeli u već spomenutom Podgorju, kod mjesne željezničke stanice na pruzi

Slastice na vrhu

Divača – Pula. Vidi se da je pruga sada zapuštena – zgrada stanice vrlo je velika, no jedini dokaz ikakvih aktivnosti u njoj i oko nje bile su velike hrpe sipine, koja valjda čeka prijevoz na neko gradilište, i rublje koje se sušilo uza staničnu zgradu. Parkiralište pored stanice bilo je posve zadovoljavajuće (opširnije o istarskoj pruzi i famoznom »Zelenom vlaku Arena« koji je po njoj prometovao dugi niz godina pročitajte u odličnom tekstu Ivana Brajkovića na adresi <http://www.bloggers.media/izdvojeno/zeleni-vlak-area/>).

Iz Podgorja do Slavnika vode dvije markirane staze, strmija (jedan sat do vrha) i manje strma (sat i pol), no kako su opisi iz vodiča (»Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras«) najavljujivali da su obje staze razrovane i ne osobito ugodne za hodanje, izabrao sam treću mogućnost, stazu koju vodič opisuje kao markiranu međuvarijantu. Početak staze našli smo vrlo lako, od strme staze odvaja se tik iza zadnjih kuća u selu, pored TV-repetitora, i ondje skreće udesno više-manje po izohipsi. No, iako je staza odgovarala opisu, nije bila markirana. Srećom, bila je dobro vidljiva i ugažena pa sam je odabrao unatoč tome što nije bila označena – i dobro sam učinio! Ona nas je bez ikakvih orijentacijskih poteškoća najprije vodila kroz nisku šumu hrasta i graba (savjet: pri prelasku šumskoga kolskog puta nakon pola sata hoda samo nastavite u istom smjeru malko slabije ugaženom, ali ipak dobro vidljivom stazom), a potom i preko livada s grmljem do vršne travnate visoravni. Odatile smo do dobro vidljivog vrha s TV-tornjem i planinarskim domom došli za dalnjih četvrt sata hoda. Cijelim nas je putom pratilo sunce i vjetrić, tako da smo veći dio puta prehodali u kratkim rukavima. Na vrhu nismo u planinarski dom ni zalazili, već smo se ispružili na livadi, izvukli piknik-opremu iz ruksaka i uživali u suncu i vidicima na sve strane.

Kažu da je Slavnik najbolje razgledište u južnoj Sloveniji i o tome zaista nema nikakve sumnje: slovenski je dio Istre kao na dlanu, Koper i okolica vide se odlično, hrvatski dio Istre također, u daljinji je Učka, a ispred nje svi hrvatski vrhovi Čičarije. Na sjeveroistoku se vide slovenski Snežnik i vrhovi Gorskoga kotara, na sjeveru su u daljinji Kamniške Alpe, lijevo Julisce Alpe, a ispred njih su Nanos i Vremščica. Lijevo je i Trst, a iza njega dug niz Karnijskih Alpa na talijansko-austrijskoj granici. Sasvim su zapadno, s druge strane Tršćanskog

VANJA RADOVANOVIC

Prema suncu

zaljeva, tamo negdje iza Venecije – Dolomiti. Zaista, carski vidik!

Izležavali smo se i sunčali sve dok nije došlo vrijeme za povratak. Dan je kratak i valja za dana stići do civilizacije. Vraćamo se manje strmom markiranom stazom, koja je pomalo dosadna, a zbog razrovanosti nije ni ugodna za hodanje. Bili smo sretni što smo se uzbrdo popeli ljepšim putom. Do Podgorja stižemo taman malko nakon sunčeva zalaska, presvlačimo se, a zatim – kuda koji, mili moji!

Mi smo skoknuli do Kopra – kad smo već tako blizu. Simpatičan je to gradić, sa zanimljivom starom gradskom jezgrom. Na središnjem je trgu bilo klizalište, a sa šetališta uz more pružao se vidik – vjerovali ili ne – na lučki kontejnerski terminal. Vidljivo je da ovdje trgovina kolo vodi (u prijevodu: šoping turisti iz Italije), tako da je oko gradskog središta nanizana gomila raznoraznih trgovina. Sve je to lijepo složeno i ušminkano, ali prilično nezanimljivo.

Do Zagreba nam je trebalo dva i pol sata vožnje. Do Ljubljane pod nebom posutim zvijezdamama, a dalje uz susnježicu. Zaista smo bili sretni: cijeli dan pod suncem i s vidicima u daljine!

I za kraj – tijekom šetnje nagađali smo je li istinita tvrdnja da je Koper peti grad po veličini u Sloveniji. I jest! Nakon Ljubljane, Maribora, Celja i Kranja on je sa svojih 25.000 stanovnika zaista peti po veličini. U Hrvatskoj bi s toliko stanovnika bio devetnaesti, između Dubrovnika (28.000) i Koprivnice (23.000).

Ni koze, ni GPS-a!

Srnka Landher, Zagreb

Plesači, domaćini i kuvari s plesa pod maskama održanog 4. veljače 2017. u Moslavini nastavili su druženje s nama trima purgericama na sasvim neobičan način! Da nije bilo ostavljenih (zaboravljenih) planinarskih štapova u planinarskoj kući »Moslavacka Slatina« družili bismo se vjerojatno tek za godinu dana. No, izlet u Trakošćan koji su dragi moslavački prijatelji poduzeli bio je dobra prilika da im se pridružimo i da preuzmemos zaboravljene štapove.

Krećemo se uzduž Trakošćanskog jezera. Sunčan je dan, jezero je zaledeno, a staza suha. Bit će to sigurno »laganini« izlet. Pred nama je jedanaest kilometara duga staza obodom jezera. Sunce nas kupa blagom toplinom, uživamo, »fotkamo« se. Prolazimo pored Tonkine kuće, prolazimo drveni mostić. Skrećemo sa staze prema Lipni vrhu (459 m). Hrabri momci, iskusni, pouzdaju se osim u karte i u GPS navigaciju budući da su prvi put na ovom terenu. Veselo nam javljaju da se skreće lijevo prema malom vrhu. Odmah započinje oštar uspon, blato, lišće, granje. Oprezni smo i nastojimo da nekoga iza nas ne pogode suhe grane. Biramo što blaži uspon. Dolazimo do prvog vrha, malo se odmaramo, no na dalnjem putu očekuje nas još strmiji uspon. Jaki momci nama ženama pružaju ruku, pomažu nam. Okružene smo muškarcima, sprijeda i straga!

Osamostaljujemo se uzbrdo, jednoj puca štap, no mi se ne damo. Vodič Branko na začelju, sav mokar, objavljuje da je vrijeme za kratak predah. Savladali smo prvi vrh. Na dalnjem putu nailazimo na mnogo dilema, mnogo raskrižja. Nema markacija, dogovaramo se da izvidnica izvidi put i da grupi javlja stanje – može li se dalje ili ne. Savladavanje malih vrhova je kombinacija spuštanja i uspinjanja... brdo-dolina, brdo-dolina, puno puta. Nemamo izbora, moramo koristiti i ruke i noge. Prolazimo, prelazimo, napredujemo.

Konačno smo savladali strminu! Trakošćansko jezero nam je s lijeva, a kroz grane nazire se dvorac i prva markacija. Širok put, miriše na civilizaciju, tu su lovačka čeka i prvi vinograd. Još malo pa gotovo... niti čovjeka, niti psa nismo sreli.

Skrećemo ponovno uzbrdo uz vinograd u šumu. Dolazimo do nemogućeg: strma padina prema jezeru. Strmina, strmina i strmina. Jaki momci idu ispred nas, zadnja njihova nogu nam služi kao potporanj, skližemo se do nje. Štapovi se zabijaju na strmini. Mišići rade. Gore hrpa lišća, dolje blato, strmina, pa se ti ufaj spustiti. Jezero je »blizu«! Izohipse... izohipse... izohipse, ekvadistanca? Ima li kraja?

Preznojavamo se... srce jako lupa, vrućina nas udara u glavu. Dečki su zabrinuti. Znate koliko je sati, kad smo koristili užad. Štapove smo odgurnuli od sebe, uže objema rukama vukli prema sebi, a noge su se samo sklizale. Pola sata straha! No na licu svakoga od nas, kada smo stigli na ravninu, pojavio se osmijeh, Međusobno si čestitamo.

Dvorac ostavljamo drugima za istraživanje, a mi želimo proslaviti uspješan spust na jezero. Simpatični planinari osvajaju konobaricu koja nam dozvoljava da se okrijepimo planinarskom hranom u restoranu, a za uzvrat smo joj sve suđe, donijeli, salu namjestili i ostavili višak hrane. Hodali smo 5 h i 15 minuta, neto... Tko bi rekao, koliko pustolovina na jednom izletu! A tko zna što bi bilo da smo se držali one: kartu čitaj, a seljaka pitaj!?

Od Štirovačke poljane do Martinova mirila

Preneseno iz knjige »Iz Velebitskog dnevnika«

akademik Sergej Forenbacher

Ednoga srpanjskog jutra 1958. dočeka nas na željezničkoj stanici Medak Nikola Dokoza, seljak iz zaseoka Dokoze kod Starigrada Pakleničkog. Dotjerao je i mulu Micu, postariju životinju debela trbuha, da nam ponese opremu pod Štirovac. Krenusmo Medačkom stazom uz »Puhaljku« pa preko Štirovačke poljane na istoimenu kosu. Bilo nas je četvero: Geno, Krešo s Nevenkom i ja. Prije uspona na kosu zaustavimo se na Štirovačkoj poljani da predahnemo. Ta duguljasta, razmjerno uska i ravna gorska livada koju preprećeju Medačka staza na visini od nekih 1300 metara, naročito me se dojmila pa sam valjda zato i zastao. Prostranija Dusina poljana i travnati Grubišin dolac, koje usput već prođosmo, ne mogu se mjeriti sa Štirovačkom poljanom. U podnožju strmih stijena i točila Badnja, obrasla gustom i svježom travom, Štirovačka poljana je sa svih strana okružena bukovom šumom, koja na livadu baca sjene što se na blagom povjetarcu poigravaju s osunčanim plohamama zelene trave. Tu je i potočić, posve plitak, na crvenkastosmeđem pijesku i kamenju. Teče tiho i polako dok ne nestane u razmočenu tlu. Poljana odiše svježinom, a tišina i mir koji njome vladaju kao da su stvorenji za dušu. Prisjetim se izreke staroga Hieronymusa Boscha: »Poljana ima oči, šuma ima uši; hoću gledati, šutjeti i slušati«, te predložim da se malo zadržimo.

Štirovačka poljana prva je na početku poduznog rasjeda kopnene padine južnog Velebita, koja se od Badnja proteže na jugoistok ispod najviših velebitskih vrhova sve tamo do Segestina i Malovana, gdje završava na Bunovcu. Mi nismo prvi, a sigurno ni posljednji što uživamo u tom zaklonjenom i nepomućenom okolišu. U takvom raspoloženju stanem pričati kako su tu, na Štirovačkoj poljani, početkom prošlog stoljeća, dakle prije više od 150 godina, nekoliko

puta logorovali jedan mađarski liječnik, profesor medicine, kemije i botanike u Budimpešti, Paul Kitaibel, i jedan austrijski oficir i botaničar, grof Franz Adam Waldstein-Wartenberg. Prvi put su na Velebitu bili 1802., za vladavine austrijskog cara Franje II. Čuvši Dokoza za nekog cara, zapita u čudu:

»A što su takvi ljudi i grofovi radili na Velebitu?«

»Istraživali su biljni svijet«, rekoh.

»Valjda šume i košanice?«

»Ne, već sve biline što rastu na Velebitu.«

Nastavim pričati kako su Kitaibel i Waldstein zajedno otkrili i opisali mnoge nove biljne vrste, pa

Sergej Forenbacher na Velebitu

i one što rastu samo na Velebitu te se neke biljke njima u čast i danas nazivaju njihovim imenima. Doista, Kitaibel i Waldstein veoma su zaslužni za poznavanje biljnog svijeta Velebita. Ne znam koliko se moje izlaganje dojmilo Dokoze i drugih, no kad sam završio i zapitao se: »Da mi je znati kako je ovdje, na Štirovačkoj poljani, bilo prije više od 150 godina?«, Dokoza reče kratko: »Ka' i danas!«, te ustade, opali mulu štapom pod trbuhi potjera je uza stranu Štirovačke kose.

Štirovačka kosa na 1400 metara nadmorske visine najviša je točka Medačke staze. To zaobljeno, golo sedlo leži između strme padine Badnja na zapadu i razvedenih obronaka Štirovca ili Marasovca na istoku. Lijep kamenjarski travnjak izložen suncu i vjetru, s obje je strane kao zidom opasan gustom pretplaninskom šumom bukve, a po sredini je staza. Na Štirovačkoj kosi zasopljena Mica stane, kao da zna da je stigla na cilj. Dokoza je u tili čas rastovari, oprosti se i ode svojim putem, a mi natovarimo sve na vlastita leđa te nastavimo put Dôćima po čistinama između ponikava i niske šume. Sad to više nije Medačka staza, već Starigradski put.

Dôće tvore prostrane i duboke ponikve, dijelom obrasle kržljavom, pretplaninskom bukovom šumom, a većim dijelom travom. Po tim su ponikvama Dôci valjda dobili i ime. Na sjeveroistočnom kraju posljednjeg i najprostranjeg dôća istoimeni je pastirski stan, a dalje na jug krajolik se širi preko Struga sve do prijevoja usred kojeg poput putokaza strši kuk Buljma. Iza Buljme, čini se, nema ništa do modroga neba. Kad izdosmo na otvoren prostor, nadosmo se među ovcama. Stazom pak koja se nastavlja zapadnom stranom ponikava zamalo nam dođe ususret karavana od dvadesetak mula pod samarima i teretom. Gone ih žene. Poneka među njima hodajući prede, a druge uglavnom podvikuju na mule. Stanemo sa strane puta da natovarene životinje mogu proći, a od žena doznamo da iz primorja i velebitskog podgorja nose plodine u Liku, čak do Gospića.

Na Dôćima je samo jedan mali pastirski stan, najpriještiji što sam ga video. Stoji na rubu ponikve od koje ga se gotovo i ne vidi, jer je zakriven rijetkim i niskim bukovim stabalcima. Doima se kao hrpa naslagana kamenja. Nije viši od dva metra, a pokriven je daskama koje su opterećene kamenjem. Kod stana su jedna žena i dva pastira,

a treći je, kažu, bolestan. Što uz stijenu stana, a što uz kameni zid iza njega nabacane su grane okljaštrene s okolnih stabala tvoreći nešto poput zaklona ili sjenice gdje se boravi preko dana. Tu u sjeni ima drvenog pribora, posuđa, samara i drugih potrepština, a tu leži na klupi i bolestan pastir; boli ga trbuhi. Tipičnom mirisu velebitskog pastirskog stana pridružuje se miris ovčje kože koja se suši razapeta ispod stabla, a oko nje zuje muhe. Stan je to Vrkića iz Kruševa u Bukovici.

Zapodjenemo razgovor o stoci, jer je to najbolji način da se približiš pastiru. Vrkići pripadaju obitelji seobenih stočara i pastira, koji poodavno čuvaju blago u nadgorju i vrhgorju južnog Velebita. Tu na Dôćima (oko 1400 m) godinama su imali kumpanijski, tj. zadružni stan. Kumpanija, kažu, stočarska je zadruga u velebitskom primorju ili podgorju čiji pastiri čuvaju zajedničku stoku. Na čelu zadruge je starješina zadruge ili kumpan, a njegovi pomoćnici pri izdigu stoke, posebno ovaca, su strugovode. Struga je pak poveće stado ovaca.

»A što je to izdig?«, zapitam.

»E, to ti je kad izdižeš, izgoniš ovce u planinu u proljeće, a kad se vraćaju ujesen, to je onda zdig.«

Dugogodišnji kumpan stočarske zadruge u Kruševu bio je Kuzman Vrkić, koji je i ovamo dolazio. Ukoliko je stočarska zadruga udruživala po nekoliko dalmatinskih sela, kumpanija je imala brojnu pastirsку družinu, koja je mogla izdici u planinu desetak i više tisuća ovaca. No, to je nekad bilo. Vrkići imaju pastirske stanove i sjevernije, na krškom polju Javorniku pod Badnjem te južnije na istočnoj strani Malovana, čak na nadmorskoj visini od 1580 metara. Osim ovaca Vrkići napasaju i volove, a katkad i konje. No, stoke je sve manje, a nema ni pastira. Od mladih nitko više neće živjeti u planini i čuvati stoku. Pastirski život je težak te sve više zamire, ostaju samo stariji ljudi, dok ne nestane i njih i njihovih stanova.

Svidjele su mi se riječi »zdig« i »izdig« te stanem navoditi pastire da govore i o drugom nazivlju kojim se od davnine služe. Isprva hoće i neće, kao da se ustručavaju, a onda se raspričaju, naročito žena. Kad sam počeo bilježiti što govore, začude se i zapitaju što će mi to? No, brzo se umire kad doznaju da smo veterinari te da nas zanima život velebitskih pastira i njihovih stada nekad i danas.

»Vidim da vam je posuđe najviše drveno, ali ima i limenoga«, primijetim.

»Imamo još i zemlanjoga«, reče žena te pokaže na posudu s jednom ručicom, koja se sušila u prikrajku. »To je rukatka za mužnju ovaca, drvena se zove dižva, a limenu zovemo ciga. Ide u nju dvije-tri litre mlijeka. I sir čuvamo u zemljanoj posudi za koju kažemo koba.«

Za plosnatu bačvicu što je bila prislonjena uza zid reče da je od jelovine, služi za prenošenje vode, a zove se »fućija« ili po lički »vučića«.

»Sve vi žene znate«, rekoh da joj polaskam, a na to će postariji pastir:

»E, to je maja, domaćica na stanu. Neki kažu stopanica, a imamo i vicimaju, dođe kao pomoćnica domaćice, eno je u kominu.«

Za komin sam već prije čuo; to je dio stana s ognjištem. Zatim se razgovor svrne na ovce pa stariji pastir zapita ne bismo li ih možda pogledali?

»Hoćemo, kad budemo odlazili. A ima li bolesti u ovaca?«

»Katkad dođe krepa, krepavica, pa ovce uginju, a šepanja i bijane, one bijele mrene na očima, i sad ima. Ne daj Bože da se od nagaza zaraze striljavicom od koje im koža pocrni, to je onda pošalina, pravi pomor.«

Striljavica mogao bi biti prostrijet (od strijela ili strelja, ikavski strilja), kako u Lici kažu za bedrenicu, a pošalina je valjda poštast.

»Ujede li kad ovcu zmija?«

»Dogodi se.«

»Pa što onda radite?«

»Ubadamo to mjesto čevaldušom pa pritićemo kamenom da isteće otrovna krvoždrina, a to pomaže ili ne pomaže, naročito ako ujede ovcu u gubicu.«

Čevalduša je poveća igla, nisu je imali da nam pokažu, a krvoždrina je valjda sukrvica pomiješana sa zmijskim otrovom.

Dok smo tako razgovarali, jedan od pastira podje s fućjom po vodu. Tu nedaleko ozidan je, ali oštećen bunar žive vode poznat pod imenom Marasovac. Podemo i mi da nam pokaže stado.

»Mi to vrelo oduvijek zovemo Smrčevac«, napomene pastir kad smo došli do bunara, »a kasnije su ga prozvali Marasovac, valjda po tom brdu što je nad njim. A brdo Marasovac Ličani zovu Štirovac, eto ti ga na, tako je to!«

Gledamo ovce kako marljivo čupkaju travu, dok druge leže i preživaju ili se pak naganjaju po ponikvi. Pastir pokazuje jednog ovna neobičnih, dugih i ravnih, ali svrdlastih rogov.

»To je vilaš, predvodnik stada«, kaže ne bez ponosa.

»A kakvi su to u njega rogovi?«

»E, to mi pomalo napravimo, u dokolici.«

Mladom ovnu kojem tek počnu rasti rogovi, a pastiri ga unaprijed izaberu za vilaša, šilom proveraju rogove postrance, blizu glave, pa ih stegnu žicom i tako ostave oko tri mjeseca. Kad rogovi nešto narastu, na jednak način žicu premjeste naniže, bliže glavi. To ponavljačak dvije-tri godine, sve dok rogovi posvema ne izrastu.

»To se zove vilašenje. A imamo mi i ovnova bez rogova. Takve zovemo mulin, a rasplodnjaka, poput onog tamo s crnom čubom, zovemo praz.«

Pošto primismo poduku o ovaca i ovnovima, riječju i zorno, vratismo se u stan. Oprostimo se od pastira i njihova bolesnika, ostavivši im nešto lijekova što smo ih imali sa sobom te preko Struga krenemo na Buljmu.

Povede se razgovor o izvoru i brdu Marasovcu te o njihovu nazivlju. Izvor žive vode koji je oduvijek služio velebitskim pastirima i njihovu blagu, ozidan je 1937. da ga ne zagađuje stoka, jer je u blizini bilo podignuto i planinarsko sklonište. U II. svjetskom ratu sklonište je propalo, a i bunar je oštećen, te ako je oko njega mnogo blaga znade biti i zagađen. I izvor i istoimeni briješ u njegovu zaledu nazivaju se po nekom Marasu. Tko je bio i kad je živio Maras ne zna se. Po predaji koja i danas postoji u velebitskom podgorju, bio je zagovornik dobra i branitelj naroda od zla te je u neku ruku postao legendarna ličnost. Sigurno je da su Marasi potomci Bunjevac, koji su se 1605. i kasnije iz donjega Podzrmanja i od Zemunika doselili u Lič u Gorskem kotaru, gdje i danas postoji Marasovo jezero. Oko 1630. Marasi su iz Liča sišli u Primorje i naselili današnje Krmpote te senjsko i baško velebitsko podgorje i tzv. Pode. Koncem XVII. stoljeća selili su u Liku, u Smiljan, Brlog i Otočac, no njihovo se ime održalo na Velebitu u različitim toponomima, naročito u južnom dijelu planine: zaselak Maras pod Kuruzitom, napušteni Marasa stanovi, Marasa palež te Marasovac vrelo i Marasovac brdo.

Stigosmo na Struge. To je poprečna, prostrana, valovita zaravan duga oko dva i po i široka jedan kilometar, koja se južno od Dōca prostire između glomaznoga brdskog hrpta Višerujne na sjeverozapadu i kuka Rapavca na jugoistoku. Ravno na jugu,

prema moru, Struge zatvaraju sedlo i kuk Buljma. Neočekivano je to prostranstvo, široko i otvoreno, na nadmorskoj visini oko 1400 metara, s vidicima na sve strane. To je ono što Strugama daje poseban čar. Tlo je Struga valovito od mnogih omanjih i plitkih ponikava te niskih i zaobljenih brežuljaka među njima. Ponikve su u dnu zelene, obrasle travom, a na izbočinama ogoljele, sive i kamenite, kao vjetrom ili snijegom ostrugane. Na zapadnoj i istočnoj strani Struga klekovina bora spušta se do dna udolina. Od pastira na Dōcima doznali smo da naziv Struge potječe od riječi strūga, a to je drvena pregrada, prvotno blanja, kakve su se ovdje postavljale za odvajanje stoke. No, struga može biti i ulaz u tor ili pak ogradieno mjesto na otvorenu prostoru gdje se muzu ovce. Struga pak, kako sam već prije zabilježio, u dalmatinskih je pastira naziv za kumpanijsko stado ovaca. U ovaj mah na Strugama pase ili planduje tek po koje govedo, dalje prema Buljmi ima nekoliko konja, ali ovaca nema. Idući stazom učini nam se da u daljinu pred nama ide plast sijena na dvjema tankim nogama. Neobično! Pokazalo se da je to povelika hrpa sijena na muli, kojoj se odostrag ispod tovara vidi samo donji dio stražnjih nogu, a sprjeda vire samo uške i gubica, dok je sve drugo u sijenu. Vodi ju postarija žena obuvena u stare gumene sandale bez čarapa. Kaže da snosi sijeno u primorje. Idući za ženom i njezinom mulom golim se kamenjarom i sипином uspesmo na Buljmu.

Gledana s kopnene strane, od Struga, Buljma je zaobljeno sedlo na kojem strši istoimeni kuk (oko 1450 m). Kuk se doima poput osamljene kamene gromade, no zapravo je vrh masivnog sklopa stijena, koje se na drugu stranu poput razlomljenog grebena spuštaju strmo i duboko u gornji dio Velike Paklenice. S obje strane kuka strme su sipine i točila posuta krupnjim koturinjem. Kad se uspneš na sedlo, ako ti srce već ne lupa od uspona, zasigurno će ti zalupati od neočekivana i jedinstvena vidika prema moru. Odjednom je sve otvoreno, od Velikog Rujna i Bojinca na sjeverozapadu do obronaka Svetog brda na jugoistoku. Tako reći pod nogama poduža je dolina Velike Paklenice od Stražbenice i Velikog Golića do Crnoga vrha, a od njezina središta probija se prema moru dubok stjenovit klanac, niz koji se nižu kuk za kukom i vrh za vrhom nadvisujući prodor kojemu se ne vidi dna. Prema moru vidokrug završava Velebitskim

kanalom i otokom Pagom na suprotnoj strani. Po sunčanom i bistrom vremenu, kakvo je danas, za ljepotom vidika ne zaostaju ni boje krajolika. Tko bi to rekao za ljuti krš? No, dva potoka, od kojih jedan i presušuje, stvorila su u njemu zelenu oazu. Velika Paklenica i Brezimjenjača! Ispod sedla, između sivih točila bjelasaju se isprane stijene, a od njih se svijetlo zelenilo bukovih šuma širi na obje strane i u dubinu doline. Tu i tamo otoci tamnog, gotovo crnog zelenila, povezuju se u isprekidan pojas šumica crnog bora od Stražbenice sve tamo do Škiljine kose na istoku. Duž prodora Velike Paklenice stijene što nadvisuju klisuru su sivomodre ili čak crne, ako su u sjeni, ili pak smeđe do crvenkastosmeđe na mjestima ozarenima suncem. Sve to završava modrinom Velebitskoga kanala iza kojega bliješte gotovo narančastožute obale otoka Paga. Koje li romantike, pomislit će netko, no možda se vara, jer sve je još impresivnije no što se dade opisati.

Ležim u zavjetrini promatraljući plavetnilo neba na kojem baš iznad mene ni iz čega nastaju tanki bijeli oblačići. Kako brzo nastaju tako se brzo i rasplinjuju, uvijek na istome mjestu. Igra je to prirode koja se neprestano ponavlja pod

utjecajem zračnih struja što se po buri kovitlaju nad sedlom. Na obližnjem točilu nekoliko sitnih i nježnih biljaka potresa se na vjetru. Ima ih, gle, i na okolnim stijenama i na kamenjarskom travnjaku. Obuze me neočekivana radost te stanem kao opsjednut skakati po točilu i verati se zadihan uza stijene, uzvikujući: »Evo je, evo je!«

Moji suputnici gledaju me najprije začuđeno, a kad shvatiše o čemu je riječ, stanu se smijati: »Kud si navalio, polomit ćeš noge, neće ti pobjeći!«

I nisu pobegle. Sve što sam mogao snimio sam i sve što sam znao zapisao sam u svoju džepnu bilježnicu. Znao sam da Buljma, iako jako izložena buri, obiluje osebujnim stjenjačama i točilarckama. No, jedno je znati iz knjige, a drugo doživjeti ih na prirodnom staništu. Neke od tih biljaka oko mene nisam još dosad ni vidio. Nota bene, zapisao sam u bilježnicu, nota bene: Kitaibelov pakujac, čitava skupina krupnih, ljubičastomodrih cvjetova na sipini te nekoliko njih na samom kuku zajedno s busenom snježnobijele nježne pljeskarice. Pod kukom već na primorskoj strani Clusiusov bijeli petoprst, a nad njim na stjeni buseni svijetlodre Waldsteinove zvončike. Na kamenjarskom travnjaku strši čuvarkuća čudesnih cvjetova poput

DEAN JURČIĆ

ŽELJKO POLJAK

Tradicionalni pastirski stan pod Svetim brdom

crvenih morskih zvijezda, a u travi se plavi mnoštvo azurnomodrih kaleža Clusiusova srčanika. Nikad ih još nisam video u tolikom broju. No, najbogatije je točilo i grubo koturinje ispod sedla. Tu rastu veliki buseni planinskog mekinjaka trnovitih, ružičastih cvatova, po koji primjerak polegle, obrubljene pušine, točilarske ognjice i planinskog koporca. No jedan je samo busenčić planinskog lanilista dvousnatog modrog i narančastog vjenčića i jedan busen oštrolista cjevastih žutih cvjetova i sivozelenih oštrocinkinjastih listova. I što da još nabrajam? Kao da sam se našao u biranom botaničkom vrtu. Pravi botanički eldorado!

Starigradski put kojim smo krenuli niz zapadno točilo Buljme pretvara se pod Tadinom glavicom u stari, kameniti mulski put. Podno izlomljenih, okomito stlačenih te fantastično nazubljenih i zašiljenih stijena Tadine glavice, put prelazi najprije preko podužno položenih kamenih greda,

a zatim se krivudajući čas strmo, čas položitije, spušta u Veliku Paklenicu. Najprije prolazimo kroz pojaz niske preplaninske bukove šume, a zatim slijedi lijepa i svijetla ali kamenita, primorska šuma bukve. Stabla su još niska i čvorasta, ali se među njima javlja sve više trave primorske šašike pa su i svod nad našim glavama i tlo pod našim nogama manje krševito, a više zeleno. Kad zađosmo u pojaz borove šume, zastanemo da se nagledamo razmjerno visokih i ravnih borovih stabala i naužimo mirisa borove pakline. Za borovima opet bukve, ali ne više niske, iskrivljene i čvoraste, već veličanstvena stabla, ravna i visoka, pozamašnih debla. U zraku se osjeća svježiji, prohladni dašak, a kad zastanemo i osluhnemo, čuje se daleki zvuk zvona i jedva primjetan šum potoka. To je Velika Paklenica. Pohitamo pod Crljeni kuk da još za dana stignemo do kuća Ramića i Parića i potražimo prenoćište. Kad stigosmo u smiraju dana, Crljeni se kuk nad zaseokom Parića još rumevio osunčan sa zapada, dok je pri dnu doline već duboka sjena. Odande šumi tajanstveni potok, a zračna struja donosi osebujan miris vlage i vode. Usput susretnemo čovjeka koji reče da je Ramić, a na noćenje nas uputi kućama Parića.

Nekoliko prizemnih kamenih i betonskih zdanja, nekoliko staja i torova, nekoliko kržljavih stabalaca voćaka. Sve to u kamenjaru među razasutim stijenama. Kamene ograde oko malih povrtnjaka spuštaju se strmo niz padinu, a među njima krivudaju stazice kroz šikaru kupina obraslih pavitom, kroz koprive što sižu do pojasa i drugo raslinje što buja oko torova. To je naselje Parića, kako ga zatekosmo na stepeničastoj zaravni pod Crljenim kukom devet godina nakon osnutka Nacionalnog parka Paklenica (1949.). Parići rado primiše i smjestiše na ravan krov staje, tako da će noćas pod nama biti stoka, a nad nama zvjezdano nebo, ako ne bude kiše, a kažu da je neće biti.

Po pričanju tridesetogodišnjeg Ante Parića, obitelj Parića porijeklom je iz Bosne, a polovicom XVII. stoljeća izbjegla je pred Turcima na otok Pag. Kasnije se vratila na kopno i naselila u Paklenici. Do tridesetih godina XX. stoljeća Parići su, kao i druge obitelji nastanjene u Velikoj Paklenici, bile manje-više pod gospodarenjem Dujma Kneževića, tamošnjeg lugara, posjednika zemlje i silnika. Tek po njegovoj nasilnoj smrti osamostalili su se te se danas bave povrtlarstvom

i pomalo stočarstvom. Rado primaju na prenoćište putnike i planinare, a sad nešto očekuju i od Nacionalnog parka. U Ramićima, koji su također izbjegli iz Bosne i sADBina im je slična, Parići vide suparnike, jer i oni primaju i ugoćuju namjerajike, no kako su dalje gore, posao im očito ide slabije. Iza njihovih naseljenih kuća, u polupećini pod samim Crljenim kukom, ostaci su dviju starih kamenih kuća, koje su kasnije služile kao staje. Krovovi su im se urušili, ali zidovi stoje tik ispod stijena što ih nadvisuju. Zbog neobičnog i skrovitog položaja, poznate su kao Ramića kuće. No, kako reče Ante, broj kuća i žitelja u Velikoj Paklenici stalno se smanjuje. Posljednji Kneževići otišli su iz Paklenice još pedesetih godina. Dok smo još bili u razgovoru, stadoše Parići iznositi biljce i jastuke da pripremimo ležaje za noć. Kad je to bilo gotovo, spustim se do potoka da se osvježim i operem. Kod nekadašnje državne lugarnice podno bivših kuća Kneževića potok se prelazi gazom. Tu je uz desnu obalu potoka nekoliko izvora. Pođem malo uzvodno te sjednem na jednu zaobljenu i vodom izglađenu stijenu. Dugo sam namakao noge u prohladnoj vodi, promatrajući usput potočne rukove kako polako izlaze iz svojih skrovišta. Oprezno se izvlače ispod stijena te šetaju gotovo golim dnom potoka, naročito na dubljim mjestima gdje voda tvori bunare u kojima bi se moglo i okupati da nije prehladno. Rakovi su mali, no iskrade se i koji srednje veličine. Ne znam čime se hrane u tom naoko pustom potoku. Jedan seljak s mulom prijede gazom poskakujući vješto s kamena na kamen, no mula se zaustavi, spusti glavu, onjuši vodu i stane piti. Kad odoše i ja podem za njima strmom i krivudavom stazom.

Na ravnom krovu staje prostri su biljci, po dva za svakoga: jedan podase, a jedan nase, tako je zamišljeno. Biljci su debeli i teški, svi slične tamnorcrvene boje. Između biljaca rasporedismo naprtjače i pošto nešto pojedosmo iz torbe, prilegosmo u dobru raspoloženju, više voljni da razgovaramo nego da spavamo. Ugodno je ispružiti se na biljcu i gledati u mrak, u kojem negdje u daljinu počinje treperiti slabo žuto svjetlo petrolejske lampe. Iz doline dopiru šum i svježina potoka, miješajući se povremeno sa šumom žvakanja sijena i mirisom staje pod nama. Uskoro zavlada opća tama i tišina koju nejasni i daleki šumovi ne mogu narušiti. Zavučemo se pod biljce i nakon kratkog čavrjanja

pokušamo zaspati. No, lakše je želju zaželjeti nego želju ostvariti! Ponajprije biljac. Tako je težak da je pod njim teško i disati, a kamoli se okretati. Pod biljcem je silno vruće, a ako ga odbaciš, hladno je. Osim vune kožu žare i mnogobrojne buhe, kojih u gustom runu ima na pretek. Zagrijane toplinom ljudskog tijela navališe sa svih strana. Umorne pak noge bride i postaju drugo žarište nemira koji počinje strujati cijelim tijelom. Odjednom postade svjetlijie, a iza obronaka na istoku pojavi se pun Mjesec. Uštap u Velikoj Paklenici! Okoliš se u času izmijeni i vidno i zvukovno. Sve postade srebrnasto, bliži i dalji dijelovi krajolika poprime nove obrise, a tišinu koja je dotad vladala zamijeni lajanje pasa i revanje mula. Izvučem se iz biljaca, sjednem i zagledam se u mjesec. Ima u njemu nešto privlačnoga. Lavež pasa iz daljine i ne smeta, ali kad počne lajati jedan, razlazu se svi pa se lavež poput valova širi i razliježe Velikom Paklenicom s kraja na kraj u različitim varijacijama na istu temu: od reskog i kratkog štektanja do dubokog i otegnutog tuljenja, koje katkad prelazi u zavijanje. Da psi laju na mjesec odavna mi je poznato, no da uštap djeluje i na mule dosad nisam znao. Očito je da po mjesecima ni one ne drijemaju i ne miruju pa revanje odzvanja sa svih strana, pojedinačno ili u duetu. To je dakle Velika Paklenica u punoj mjesecima. Sve u svemu nepovoljni uvjeti da zaspis. Kad čovjeka napokon svlada san, ne traje dugo, jer već sat dva po ponoći javi se prvi pijetao, i to baš pod tobom, u staji na kojoj spavaš. U zaseoku ih ima više pa se ranoranioci lijepo dozivaju s različitim strana, čak i od kuća Ramića. No, prema revanju mula kukurijekanje pijetlova pravi je melem za uši. I tako prolazi noć sve do osvita zore, kad te zvonjava i blejanje blaga koje izgone iz staja i torova konačno uljulja u blaženi i zasluženi san.

Ujutro nas pozovu u kuću starih Parića, da nam pokažu dida i baku. Did je, kako kažu, najstariji čovjek u Paklenici, valjda otkad se zna. To je još krepak i razgovorljiv starac, a što se godina tiče, bit će blizu devedeset. I baka je živahna, no ona je sporedna osoba i nekoliko je godina mlađa. Posjedamo oko stola te nas ponude svježim kruhom s kvasom i rakijom. Povede se ubičajeni razgovor o ljudima i njihovu životu u tom zabačenom kraju, o stoci i o tome kako je bilo i kako će biti u dogledno vrijeme. Mladog Antu Parića i ženu mu Grgicu zanima što će biti od Nacionalnog parka, kako će

oni u njemu živjeti i hoće li i za njih biti kakve koristi kad učestaju planinari i turisti. Grgica se rodila u pastirskom stanu na Velikim močilima te rado priča kako je tamo bilo lijepo, a i danas je, ali pastira više nema, stanovi su napušteni i razrušeni.

»A jeste li bili na Močilima da vidite kako je lipo, najlipša borova šuma u Paklenici! Crni vrh, Velika močila, Martinovo merilo, sve sama borova šuma, a u njoj zelena trava, e! A Staro vrilo pod borovima? Najbolja voda! Po šumi i sad smolare makar je zabranjeno. Smolare za paklinu. Po tome se i zove Paklenica, e! Nije to daleko, dvi-tri ure, odvest će vas baka do Martinova merila, a natrag možete i sami.«

Nisam još nikad video mirila ili »merila«, kako reče Grgica, pa rado prihvatom da pođemo tam. Tako dvojica krenusmo s bakom Parićkom, a dvoje ostadoše da planduju uz potok.

Ide baka na tankim ali žilavim, golinog nogama, obuvena samo u gumene opanke. Ide brzo pa ju i užbrdo valja sustizati. Pošto prođosmo uskom stazicom između zbijenih ograda s povrtnjacima, stanemo se uspinjati uz potok u smjeru Ivinih vodica, izvorišnog područja Velike Paklenice. Išli smo sjenovitom, starom bukovom šumom, najprije između pećina, a zatim među samim bukvama, sve dok nas baka ne izvede pod strm i kamenit greben Škiljinu kosu ili Močila peć. Tu bukovu šumu zamijeni crni bor. Stara visoka stabla raspucane kore i širokih krošanja. Primijetim da je na više debla kora duboko, žlebasto urezana, a pod žlijebom pričvršćena je posudica od lima ili kore drveta u koju se skuplja smola. U borovoj šumi je zatoplilo i miriše po smoli. Sad i baka ide sporije, jer je sve strmije i kamenitije, ali nimalo ne posustaje, kao da joj ne treba odmora. Stazica kojom se uspinjemo uska je te krivuda između kamenja po crnom humusu i smeđim borovim iglicama među busenjem svijetlozelene jesenske šašike. Odjednom eto nas na sedlu između dviju dubokih dolina, Velike i Male Paklenice, na nadmorskoj visini oko 950 metara. Zastanemo što od umora, što od neočekivanog vidika koji se iznenada otvara prema jugoistoku. Na kraju obzorja uzdiže se golema, zaobljena glava Svetog brda, a ispred i niže nije silan je stjenovit greben što ga tvore Vlaški grad zubatog vrha te gromadni Jerkovac isprutan gotovo okomito uslojenim stijenama. Dižu se izravno nad dubokom izvorišnom

dolinom Male Paklenice. S mesta na kojem stojimo ne vidi joj se dno. Strma i kamenita padina obrasla je crnim borovima, koji svojim granama uokviruju vidokrug.

»Eto nas na Martinovom merilu«, veselo reče baka i sjedne na kamen.

»A gdje je merilo?« zapitam i stanem se ogledavati po nevelikoj šumskoj čistini na kojoj se nalazimo. Osim jednog naočitog tamnogrimiznog ljiljana s više cvjetova gotovo crnocrvene boje, ne vidim ništa.

»E, nema ga, nestalo je!«

»Kako nestalo?«

»Davno je to bilo, merilo je nestalo, ali je misto ostalo.«

»A čije je bilo to merilo?« zapitam.

»Martinovo, nekog Martina Jusupa.«

»Valjda je tu umro pa mu postaviše merilo?«

»E, nije umro nego ga je usmratio medvid. No to je davno bilo, ali se pamti u Selinama.«

Možda lugar ili krivolovac, pomislim, a možda i pastir? Znao sam da je većina mirila u velebitskom nadgorju doista nestala, ali se nazivlje očuvalo, pa tako valjda i tu.

Kad smo na povratku zastali na jednome mjestu nad potokom, zapitam baku Parićku kaže li se »merilo« ili »mirilo«?

»Kako se uzme«, odgovori te nastavi: »mi kažemo merilo, jer to ti je od mere. Kad netko umre u planini, pa ga snose na ukop, tamo gdje stanu polože ga na tlo i uzmu mu meru, od glave do nogu, pa mu kod glave zabiju jedan veći, a kod nogu jedan manji kamen. A mogu obadva kamena biti i jednakih, a na onom uz glavu može kasnije nešto i pisati. Na tom mistu pokojnik prije ukopa miruje, a miruju, počivaju, i oni koji ga snose do počivališta. Merilo ili mirilo, dode na isto, a to ti i ne možeš znati, jer nisi iz ovog kraja.«

Iako je time poduka o »merilu« bila završena, odlučih da jednom kasnije potražim razliku između »merila« i »mirila«, ako je imao. I tako ostasmo razočarani, jer na Martinovom »merilu« nema više ni »merila« ni »mirila«, a nismo doznali ni tko bijaše Martin Jusup. Povrh toga, kod kuća Parića u Velikoj Paklenici čeka nas još jedno noćenje na ravnom krovu pojate pod biljcima i to pri punoj mjesecini.

Nekoliko godina poslije, idući od Malog močila na Jurline, naišao sam u Grabovoj dolini

ALAN ČEPAK

između Velike i Male Paklenice na mirila, odnosno njihove ostatke. Podatke što sam ih u međuvremenu prikupio o velebitskim mirilima, o »merilu« i o Jusupima, dodajem kao bilješku na ovome mjestu. Naziv mirilo potječe od sveslavenke i praslavenske riječi mir, a označuje mjesto na kojem je pokojnik mirovao ili počivao (počivalo) prije ukopa na groblju. Kod planinskog selilačkog stanovništva takva su mjesta najčešće uz puteve i staze kojima su se pokojnici snosili do naselja u primorju. Mirilo se sastoji od uzglavnog i podnožnog kamena (uzglavnice i podglavnice), koji su se postavljali prema mjeri pokojnika, te od kamenih ploča između njih. Mirila su simbolički grobni spomenici prastaroga kultnog značenja. Na starim velebitskim mirilima očituje se to u spajanju ilirske i kršćanske simbolike u vidu različitih ukrasa na uzglavnici: sunčanog kola, čovjekolikog križa, biljnih motiva, rozeta, jabučastog križa i dr. Uzglavnice novijeg vremena imaju kao simbol križ, a neke nose i inicijale ili cijelo ime i prezime pokojnika te godinu smrti. Položaj mirila na Velebitu u pravilu je od zapada na istok, tako da pokojnik bude licem okrenut izlazećem suncu, kao za posljednji oproštaj s njim. Prastari običaj postavljanja mirila prenosio se s generacije na generaciju stoljećima, no u novije vrijeme zbog

iseljavanja Podgoraca običaj nestaje te mirila obarača trava, a vrijeme ih razgrađuje. Pogrebni običaj mirila specifičan je za stanovništvo Velebita od Krmpota do Obrovca, no mirila ima i na području Bukovice i Ravnih kotara gdje su također živjeli dalmatinski stočari i pastiri te stoku izdizali na Velebit i u Liku. Najviše se mirila sačuvalo u velebitskom primorju i podgorju, dok su u nadgorju gotovo posvema nestala. Neka su se održala u nazivlju kao toponiimi s imenom pokojnika ili bez njega, npr. Katino mirilo, Martinovo mirilo, ili samo kao Mirilo, Mirila, Mirilište i dr.

Jusupi su imali mirila u istoimenom zaseoku kod Selina. O postanku zaseoka Jusupi i njihovim žiteljima kolaju različite priče, no mirila Jusupa više nema, jer su osamdesetih godina prilikom izgradnje novih kuća potpuno uništena.

Napokon, uporaba izraza »merilo« za mirilo potječe od riječi mera, tj. od kajkavsko-čakavskih zamjene za riječ mjeru. U istu skupinu ekavskih zamjena pripadaju riječi mesto, vera, leto itd. One su se mjestimično održale u čakavsko-ikavskom govoru Primorja, velebitskog podgorja te dalje na jugoistok prema Zrmanji. Prema tome, zamjena »merilo« za mirilo bit će da je povezana s »uzimanjem mere« pokojnika s pomoću dva kamena na mjestu gdje je mirovao prije ukopa.

Iz »Velebitskog dnevnika« Sergeja Forenbachera

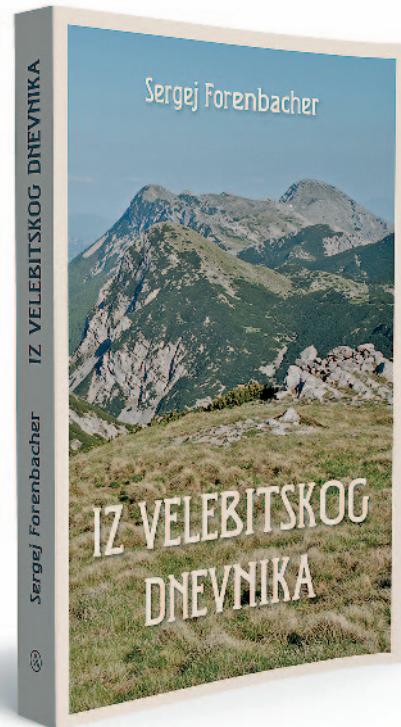
Prije godinu dana napisao sam tekst o planinarskim dnevnicima i ne pomišljajući da će danas u rukama držati otisnuti primjerak jednoga takvog dnevnika. A upravo se to dogodilo! Preda mnom je knjiga *Iz velebitskog dnevnika* Sergeja Forenbachera koju su uredili Stašo Forenbaher i Željko Žarak, a izdala tvrtka Libricon d.o.o. iz Zagreba.

Knjiga je nastala iz zabilježaka o lutanjima Velebitom koje je poznati profesor godinama sakupljaо. »Velebitski dnevniци su tri svešćice požutjelih korica, zamrljane i zgužvane višekratnim dugim boravcima u platnenom ruksaku« kaže sin pisca knjige i jedan od urednika Stašo Forenbaher, i nastavlja: »S jednakim uzbuđenjem svaki put nanovo čitam neposredne rečenice bilježene pred šatorom uz logorsku vatrnu, na sijenu u pastirskom stanu, uz peć u planinarskom domu ili pak na suncem obasjanoj livadi, negdje na Velebitu.«

Nekoliko riječi o autoru. Akademik Sergej Forenbacher (1921. – 2010.) bio je sveučilišni profesor i predstojnik Klinike za unutrašnje bolesti Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Taj ugledni znanstvenik posebno je gajio ljubav prema prirodi i planinama. Odlično je poznavao hrvatske planine i pisao o njima. Zanimljivo, njega veterinara, posebno je zanimalo – biljni svijet. Osim niza znanstvenih djela, plod te njegove ljubavi bile su omašne knjige *Velebit i njegov biljni svijet*, »Kompendij velebitske faune i Žumberak – kalendar flore Žumberačke gore.

Knjigu *Iz velebitskog dnevnika* bez ograde možemo nazvati svojevrsnom polustoljetnom povijesti planinarjenja Velebitom. Naime, prvi zapisi datiraju još iz 1957., a posljednji iz 2009. kad je autor posljednji put posjetio Velebit. Kada danas kratke opise i slike s pohoda po planinama putem interneta vidimo praktički u istom trenutku kada u planini i nastaju, uvezši u ruke ovu knjigu osjećamo kako se doslovno vraćamo u povijest. Pred nama se otvara jedno sasvim drugo vrijeme. Ono je nosilo svoje teškoće, brige i probleme, ali kroz ovu knjigu odiše susretima i dogodovštinama kakvih danas više nema i koje nam se u planinama danas teško mogu dogoditi. Jer osim planinara i turista, rijetko ćemo sresti nekoga tko još u planinama i živi. Tko još pamti vožnju kamionom punim trupaca i domaćih ljudi, susrete sa starcima koji se sjećaju postavljanja vukolovki, živi li još danas itko na mnogima od tih mjestâ? Sve je to autor marljivo zabilježio u svojim uspomenama.

Imao sam se čast jednom na Velebitu susresti s prof. Forenbachером. Susreli smo ga kad je završavao planinarski put »Velebno« i bili smo među prvima koji smo ga s dnevnicima uredno prošli. Upamtio sam prednoga starijeg planinara koji je samo još nešto »morao

dotjerati« na trasi kroz Ravni dabar i bio presretan što smo mi željeli krenuti novootvorenom stazom.

Osim susreta, pred nama se otvaraju i samotna lutanja pisca od sjevernog do južnog Velebita, u kojima se posebno osjeća njegova ljubav za svako mjesto, svaku biljku i životinju. »Koliko sam puta sjedio uz tu kamenicu nad cestom i verao se po stijenama oko nje! Kamenica je u obliku dubokog korita mirne i glatke površine te se pri uobičajenoj količini vode lagano preljeva preko ruba niz stijene prema cesti vlažeći okoliš. Tu uz mahovine buja dugolisna metvica, a nađe se i po koja ljepljiva kadulja te divizma, obje žutih cvjetova. U vodi ima života. Migolji se pokojni punoglavac, ali je voda bistra i hladna te se piye od pamtvijeka.« (str. 163).

Posebno su topli opisi zajedničkih izleta autora i njegova sina. Stari i Mali. Od prvih savjeta i poduka o ponašanju u planini do posljednjeg izleta prožetog sjetom s Malim na Tulove grede.

»Dobro je bilo – zaključuje dečki. – Odlično, potkrepljuje Stari. (...) Bit će i ubuduće, drugom prilikom, slože se svi zajedno. Pa ipak, Starome će ubuduće nešto nedostajati. Nedostajat će mu onaj Mali s kojim je prije 12 godina prvi put krenuo na Velebit. No, to se Stari ne usudi glasno izreći.« (str. 254)

I na kraju, ovo je prvo izdanje knjige *Iz velebitskog dnevnika*, ali veći je dio tekstova pod istim naslovom objavio sam autor 2000. u simboličnoj nakladi koju je uglavnom podijelio priateljima. Zato bih ovaj tekst završio odlomkom iz autorova duboko osjećajna predgovora toj knjizi:

»Štovani čitatelju, pišući knjige napisao sam najprije jednu srednje veliku knjigu, zatim veću, pa još veću, a onda manju, još manju i napokon ovu, najmanju

knjižicu. Pa ipak, ova najmanja za mene je u nečemu najveća. Najveća je u tome što mi je najviše prirasla srcu. Razlog je jednostavan: sređujući svoje dugogodišnje dnevničke bilješke o Velebitu i upotpunjajući ih sjećanjima, još sam jednom, pa i više puta, proživljavao sve ono što sam doživio, a doživio sam znatno više nego što sam napisao.«

Knjiga se po cijeni od 99,00 kuna može kupiti kod izdavača ili u uredu Hrvatskog planinarskog saveza.

Krunoslav Milas

Hrvoje Zrnčić, Vida Zrnčić: »Bilje hrvatskih gora i planina«

Ovog smo proljeća u izdanju Hinus d.o.o., dakle jednog izdavača znanstvenih izdanja, dobili knjigu koja najprije, po riječima autora, ne želi biti znanstvenoga karaktera, nije ni botanička, ni fotografска, a svakako nije niti planinarska, premda se prvog dana nakon promocije našla na policama HPS-a u Kozarčevoj 22 u Zagrebu. Svakako smo dobili iznimnu knjigu koja je, objektivno, sve gore navedeno, a potom i još ponešto.

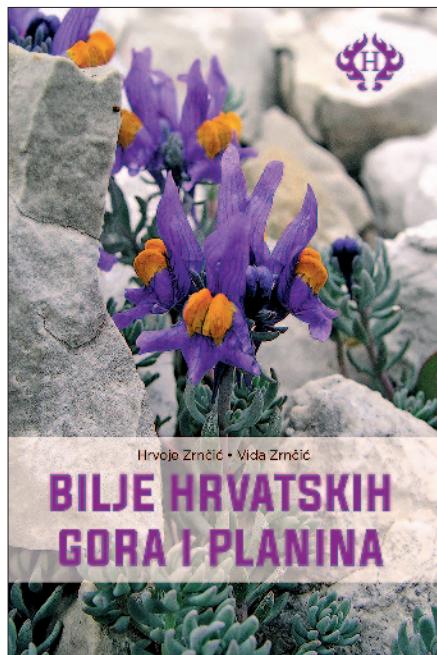
Bilje hrvatskih gora i planina autorskog dvojca Hrvoja i Vide Zrnčić nije mala knjiga. U formatu 15×21 cm i s 316 stranica finog papira i 680 grama (dakle, ne baš za u džep ili ruksak) nije to ni fizički, a važnije je da nipošto nije mala po sadržaju. Samo okupiti na jednom mjestu 145 biljnih vrsta (autori govore *svojti*, vjerojatno zbog nekoliko varijeteta) pa sve to obraditi vrlo stručno i ujednačeno, pa i znanstveno, a potom i ilustrirati s 327 vrhunskih fotografija, to je već velika stvar.

U pokušaju da nekamo smjeste svoje čedo autori već u uvodu inzistiraju da nema pretenzija biti znanstvena, zaklinju se da će izbjegavati strogo stručnu terminologiju. Sve to da bi je promovirali kao (malo veći) priručnik namijenjen planinarama, turistima, izletnicima. Tako je to zacrtano u uvodnom *priopmenku* kojim knjiga započinje, no odmah iza toga je sadržaj u čijoj je obradi korišten vrhunski znanstveni instrumentarij, uključujući provjeru svih navoda u dobro dokumentiranim izvorima (znatan popis literature), korištenje raspoloživih botaničkih baza podataka (Flora Croatica Database, Euro+Med Plantbase), pa do recenzije materijala po vrhunskim hrvatskim botaničarima. Dakle, vrhunski znanstveni pristup, ali koji suvišno ne opterećuje krajnji proizvod.

O detaljnjoj razradi rasprostranjenosti bilja treba reći koju, pa i ponešto prigovoriti: autori koriste i prenose cijelovit sustav određivanja areala biljke iz Euro+Med baze, što je naravno dobro i precizno, ali možda ipak malo preuzetno u ovakvom popularizatorskom radu o hrvatskim biljkama. Dva reda dvoslovnih skraćenica o rasprostranjenosti konkretnе biljke širom Europe zapravo samo zbujuje i opterećuje čitatelja, a pravo nalazište, naročito rijedeg i endemičnog bilja,

zanimljivo planinaru odnosno prolazniku, pomalo je skriveno u rubrici *Ostalo*.

Da odmah potrošim i drugi prigovor kako ne bih njime završio tekst. Ukratko i karikirano: nakon ove knjige mene je strah ići u planinu. Ne poradi medvjeda već zbog zlog i strašnog bilja koje me vreba sa svih strana! Razumijem da je prvi autor izvorno kemičar i da ima svoj pogled na biljku, ali... U uvodu još i kaže da će pod *Ostalo* navesti tvari samo kod nekih svojti i to onih tvari koje bi mogle biti zanimljive čitateljima. Ne bi sad bilo korektno ići prebrojati od biljke do biljke, ali već je i nakon letimičnog pogleda jasno da je rubrika *Ostalo* najobimnija na stranici gotovo svake biljke, a da dobar dio tog obima čini pregled kemijskog sastava. A nekako ispada da bi pobrojane tvari zaista mogле biti zanimljive – ako se prezivate Borgia. Postoji i korisna

strana ovakvog pristupa: siguran sam da revniji čitatelji ove knjige sasvim sigurno više neće ni taknuti, a kamo li otrgnuti neku biljk u planini. No, vjerujmo da to nisu ni dosad radili, pogotovo oni koji će nabaviti ovu knjigu.

A sada nastavljamo s pohvalama, a njih ima poprično. Prvi dojam, već na koricama, a potom i na svakoj stranici – fotografija. Ne znam kako je to autorima uopće uspjelo, a samo slutim kolik je to golem posao. Fotografija u knjizi ima 327, i to ne bilo kakvih! Pazite, u pitanju je priroda, vjetar, nepovoljna osuščanost, stotine drugih biljaka što se »muvaju« po kadru. Zaista izvrsne slike, tonski i svjetlinom vrlo uskladene i izbalansirane – i pokazuju upravo ono što pokazati treba: biljku u njezinim raznim aspektima, njezin opći izgled, ponekad i šire stanište, ali i detalj nužan za prepoznavanje. Najvažnije od svega – *Sve biljke snimljene su na njihovim izvornim staništima. Kako bismo to postigli, morali smo biti u pravo vrijeme i u pravom trenutku na pravom mjestu u gori ili planini...*, kažu autori. Naravno, velika stvar za knjigu, ali velik posao i mnogo hodanja za autore.

U knjizi je svaka biljka predstavljena na dvije stranice. Na desnoj stranici su podaci o biljci, tj. standardni latinski naziv i porodica, pa narodni nazivi na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku, te već spominjana rasprostranjenost dana s do dva reda dvoslovnih skraćenica. Sve to na zelenoj glavi na vrhu stranice.

Ispod glave pod *Dodatak slici* (?) slijede visina biljke i promjer cvijeta. Još je tu vrijeme cvatnje i rečenica kojom se opisuje stanište biljke. Dakle samo cvijet, cvijet i još boja cvijeta u sistematici. Nisam ovdje ovlašteni zastupnik drugih dijelova biljke, ali nije li to malo previše *florocentrično*? Da se knjiga zove *Cvijeće hrvatskih...* S jedne strane razumljivo – cvijet je najlepši, najuočljiviji, najtipičniji za pojedinu biljku. Mala mu je mana što kod većine bilja kratko traje.

Posljednja je već spominjana rubrika *Ostalo*, koja zauzima najveći dio stranice i ponekad se bavi nekim zanimljivim detaljima o biljci, njenom životu i primjeni, ali uglavnom njenim detaljnim kemikaljskim sastavom.

Iako je desna strana prepuna podataka, susjedna lijeva stranica zapravo je glavna. Tipično, na njoj je na jednoj prekrasnoj fotografiji dan neki važan ili lijep detalj biljke. Rekao bih da je autor pomno birao najljepšu fotografiju u svojoj zbirci i postigao je, gotovo sa svakom fotografijom, onaj »vau« efekt. Naravno, treba li ponavljati da pod detaljem autori uglavnom vide cvijet (osim kod golosjemenjača, papratnjača i drveća)?

Valja koju reći o odabiru bilja za potrebe knjige. Kriterij odabira je jasan – bilje koje raste u hrvatskim gorama i planinama. Takvim se odabirom neminovalo određuje i dobar dio planinarske populacije

kao potencijalnih čitatelja knjige. Teško je to egzaktno utvrditi, ali opći je dojam da jedan od odgovora na vječno pitanje *Zašto planinarimo?* jest i posvećenost prirodi. Zanimljiv je i krajolik, a ne smijemo zaboraviti ni životinjski svijet, no on je često vrlo pokretan i brz. Na kraju nam ostane biljni svijet koji je preokupacija velikog broja planinara. Odabir autora, koji su i sami veliki planinari, čini mi se dobro pogoden i siguran sam da će u mnogo budućih situacija ova knjiga dati odgovor na još jedno često pitanje u planinarskoj koloni: *A koja je to biljka?* Smatrao sam se skromnim poznavateljem bilja u planini, ali moram priznati da sam u knjizi pronašao odgovore na nekoliko svojih dilema.

A što reći o sistematizaciji (redoslijedu nizanja) bilja u ovoj knjizi? Znanstvenicima se, naravno, neće svidjeti jer nije po njihovu, osobno bih malo prigovorio jer je previše *florocentričan*, ali poredati bilje po boji cvijeta nekako se udomaćilo u posljednje vrijeme u priručničkoj literaturi i mora se priznati da je sustav vrlo upotrebljiv u stvarnim situacijama. Autore pohvaljujemo što ne izmišljaju neki svoj sustav, već dosljedno primjenjuju prije uhodani. Samo pregledno, za one kojima knjiga nije pri ruci – u knjizi su biljke poredane u ove skupine: papratnjače, golosjemenjače, drvenaste kritosjemenjače – stablašice / grmlje / penjačice, zeljaste kritosjemenjače – crvenih i ružičastih / bijelih / plavih i ljubičastih / smeđih / zelenih / žutih cvjetova, te trave i sitovi. U svakoj od grupe redoslijed je po abecedi imena roda.

I na kraju dodatak za planinare. Očito se boreći s naslovom, autori su se potrudili da konačno razbistre nikad dovršenu klasifikaciju iliti stupnjevanje povušenih reljefnih oblika u Hrvatskoj. A to je upravo za planinare ključno. Očito je da su se poslužili i priklonili studiji moga profesora Stjepana Bertovića i na žalost, moramo obavijestiti svekoliki planinarski svijet da u Hrvatskoj – nema pravih planina. Postoje gore, pretplaninsko područje, ali sva su naša visočja jednostavno preniska da bi bila prave planine. Dobro, nije sve tako crno – i u naslovu knjige *Bilje hrvatskih gora i planina* planine postoje, uz obrazloženje da se planinsko bilje može pronaći u pretplaninskom području.

Bez obzira na poneki prigovor i »jamranje« koje se provuklo kroz ovaj tekst, čestitam autorima na velikom trudu, ali i velikom rezultatu. Sada u hrvatskoj planinarskoj knjižnici imamo jedan vrlo kvalitetan priručnik, koji će mnogima koji prolaze hrvatskim gorskim i pretplaninskim područjima pružiti odgovor na mnoga pitanja, a i čitatelju općeg profila pružiti mogućnost uživanja u našemu biljnom svijetu.

Knjiga se po cijeni od 189 kuna može nabaviti u Hrvatskom planinarskom savezu, kao i kod izdavača Hinus d.o.o. u Zagrebu (www.hinus.hr).

Branko Meštrić

Dani hrvatskih planinara – Mljet 2017

Ovogodišnji Dani hrvatskih planinara održani su od 28. travnja do 1. svibnja u Babinom Polju na otoku Mljetu. Domaćin je bio, kao i prije pet godina, HPD Mljet iz Goveđara, a organizator Hrvatski planinarski savez. Na skupu se okupilo oko 1200 planinara i izletnika iz 110 planinarskih društava iz Hrvatske, 3 iz BiH, 2 iz Crne Gore te 5 iz Srbije. Svaki dan organizirani su planinarski izleti, iako su neki, zbog lošeg vremena u prva dva dana, bili manje posjećeni.

Vrijeme do svečanog otvaranja u subotu, planinari su nakon prestanka kiše iskoristili za obilazak dijela Mljetske planinarske obilaznice, a iza 15 sati okupili su se na tradicionalnom planinarskom grahu i ugodnom druženju. U 18 sati, nakon odsvirane državne himne i pozdravne riječi Marina Perkovića u ime domaćina, Dane hrvatskih planinara otvorio je predsjednik IO HPS-a Vladimir Novak. Slijedio je zabavni program uz pjesmu i ples koji je trajao do dugo u noć.

Nedjelja je nagovijestila prekrasan dan te su se mnogi planinari odlučili popeti na najviši vrh otoka - Veliki grad (514 m), dok su se neki uputili u Nacionalni park ili trasom Mljetske planinarske obilaznice.

Prije samog zatvaranja podijeljene su zahvalnice svim planinarskim društvima za sudjelovanje na ovogodišnjim Danima hrvatskih planinara, a ujedno su predstavljeni i domaćini idućih Dana hrvatskih planinara. Iduće godine Dani hrvatskih planinara održat će se u Hrvatskom zagorju, na Ivanšćici, u organizaciji HPS-a i HPD-a Ivaničica iz Ivanca. Predsjednik tog društva Borislav Kušen zahvalio se na predstavljanju te uz predane prigodne darove ovogodišnjim domaćinima, pozvao sve planinare da dođu na Ivanšćicu sljedeće godine.

Skup je zatvorila dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica, koja se zahvalila suorganizatorima: PD-u Mljet iz Goveđara i HPD-u Planika iz Babinog Polja, pomoći i suradnji HPD-a Vihor i HPD-a Zagreb-Matica, dežurnim članovima stanica HGSS-a Dubrovnik,

Orebić, Makarska i Samobor te lokalnim vatrogasnim postrojbama.

Podršku organizaciji planinarskog skupa dali su Općina Mljet, Turistička zajednica općine Mljet, Nacionalni park Mljet i drugi gospodarski i turistički subjekti, naročito u ponudi popratnih kulturnih sadržaja: izložbi Eko-sekcije PD-a Mljet, promocijama knjige Ivane Tomas o samostanskom kompleksu na otoku Sv. Marija te knjige Milana Sijerkovića »Meteorologija Mljeta«, kao i izložbi flore i faune Mljeta u hotelu Odisej.

Sa sastanka Planinarske komisije UIAA u Velikoj Britaniji

U Velikoj Britaniji je od 21. do 23. travnja 2017. održana sjednica Komisije za planinarstvo (Mountaineering commission) UIAA. Domačin je bio Britanski planinarski savez (BMC). Skup je održan u Keswicku, Lake district, na sjeverozapadu Engleske. Sastanak je vodio predsjednik MC-a Claudio Melchiorri (Italija), a suvoditelj sastanka bio je voditelj panela za standarde i sigurnost Steve Long (Velika Britanija). Nazočan je bio i Peter Farkas (Mađarska), član Glavnog odbora UIAA koji je zadužen za komunikaciju s Komisijom za planinarstvo. Ostali prisutni članovi MC-a bili su Phil Wickens (Velika Britanija), Jordi Magrina (Španjolska), Matjaž Šerkezi (Slovenija), Pavlos Georgiades (Cipar), Mike Galbraith (Kanada), Jiri Vogel (Češka), Patrick Lamarque (Francuska), Chiaki Aoyama (Japan) i Darko Mršnik (Hrvatska).

Sastanak je trajao tri dana, a radilo se po predviđenom rasporedu koji je uključivao odlučivanje o upitima pojedinih saveza u vezi s planinarstvom i vodičkom djelatnošću. Komisija je razmatrala izdavanje akreditacija, validacija i revalidacija za programe školovanja temeljem izvješća validatora iznesenih na panelu o standardima i sigurnosti. Između ostalog, raspravljalo se o

postupku akreditacije vodičkog C standarda »Vođenje na sportsko penjanje« koji se provodi u Vodičkoj službi Hrvatskog planinarskog saveza te je potvrđeno da će nakon predstojećeg posjeta validatora tečaju za C standard u Paklenici biti donesena konačna ocjena, a na dosad pokazano nije bilo primjedbi. Osim radnji vezanih za nacionalne saveze, razgovaralo se i o projektima unutar UIAA. Pojedini ranije započeti projekti su okončani ili prekinuti, bilo je i prijedloga za produžavanje rokova kao i za pokretanje novih. Uz sastanak je izveden kraći izlet u okolicu te su sudionici sastanka obišli nedavno otvoreni Muzej planinarskog naslijeda i kulture u Keswicku.

Hrvatskom planinarskom savezu i hrvatskom predstavniku Darku Mršniku izražena je dobrodošlica u Komisiji za planinarstvo UIAA, pri čemu je istaknuto kako naš savez predano radi na unapređenju i provedbi pozitivnih propisa, zalaže se za sigurnost i etiku te je naglašeno da je kvalitetan planinarski rad u Hrvatskoj prepoznat u tijelima UIAA. Potaknut je proces uključivanja hrvatskog predstavnika i u rad Panela za standarde i sigurnost, koji je stručni dio Komisije za planinarstvo.

Darko Mršnik

Susret vodstva HPS-a i PZS-a na Sviščakima i Snežniku

Redovni susret vodstva Hrvatskog planinarskog saveza i Planinske zveze Slovenije ove je godine održan 13. i 14. svibnja u Sviščakima kod Ilirske Bistrice i na Snežniku. Domačin susreta bila je Planinska zveza Slovenija, a neposredan povod 110. obljetnica PD-a Snežnik iz Ilirske Bistrice i 15. obljetnica Planinarske skupine KD Bazovica iz Rijeke. Suradnja planinara iz Ilirske Bistrice i Rijeke odličan je primjer međunarodnog povezivanja i razvijanja prijateljskih odnosa s obje strane državne granice.

Članovi Komisije za planinarstvo UIAA na izletu

Sastanak vodstva PZS-a i HPS-a na Sviščakima

Predstavnici HPS-a, PZS-a, PD-a Snežnik i Planinarske skupine KD-a Bazovica u Sviščakima pod Snežnikom

Na sastanku vodstva PZS-a i HPS-a analizirani su rezultati suradnje u razdoblju od prošlog sastanka u Paklenici. Posebno je pohvalna sve intenzivnija stručna suradnja između komisija PZS-a i HPS-a, uredništva Planinskog vestnika i Hrvatskog planinara te između planinarskih društava koja djeluju u pograničnom području. Hrvatski i slovenski planinari redovito sudjeluju na organiziranim planinarskim pohodima na koje se međusobno pozivaju. Sudjelovalo se i na međunarodnim skupovima alpinista, hrvatsko-slovensko prvenstvo u lednom penjanju pridruživanjem drugih saveza u regiji poprima karakter šireg regionalnog natjecanja. Izaslanstvo HPS-a izrazilo je zahvalnost na srdačnom gostoprimstvu predstavnicima HPS-a na tečaju za mlađinske vodnike, orijentacijskom natjecanju na Pokljuki te uredništvu Planinskog vestnika. Predsjednik PZS-a Bojan Rotovnik posebno je istaknuo zahvalnost PZS-a na suradnji u izradi višejezičnih planinarskih zemljovidova PZS-a i povezivanju dionice europskog pješačkog puta E-12 kroz Sloveniju. U nizu aktivnosti na sastancima međunarodnih planinarskih asocijacija (UIAA, IFSC, BMU, ERA) dva saveza se uspješno nadopunjaju i zastupaju zajednički usklađena stajališta. Na sastanku je utvrđeno zajedničko stajalište u pogledu formiranja krovnog europskog planinarskog saveza. Potvrđeno je

da će se bliska uzajamna suradnja nastaviti dalnjim aktivnostima koje su dogovorene na sastanku.

Na sastanku su sudjelovali predsjednik PZS-a Bojan Rotovnik, potpredsjednik PZS-a Tone Jesenko, glavni tajnik PZS-a Matej Planko, predsjednik HPS-a prof. dr. Hrvoje Kraljević, dopredsjednica Jadranka Čoklica, glavni tajnik Darko Berljak, predsjednik Izvršnog odbora Vladimir Novak, član Izvršnog odbora Ivan Hapač i urednik Hrvatskog planinara Alan Čaplar.

ALAN ČAPLAR

Na Snežniku (1796 m), najvišem slovenskom dinarskom vrhu

ALAN ČAPLAR

Nastup članova Planinarske skupine KD Bazovica iz Rijeke na Sviščakima u Sloveniji

U nedjelju 14. svibnja sudionici susreta uspeli su se na vrh Snežnika te sudjelovali u svečanosti povodom 110. obljetnice PD-a Snežnik iz Ilirske Bistrice i 15. obljetnice Planinarske skupine KD Bazovica iz Rijeke. Okupljene slovenske i hrvatske planinare u ime HPS-a pozdravila je dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica.

Članovi Bazovice u sklopu programa izveli su nekoliko hrvatskih i slovenskih pjesama, a o njihovom uspješnom radu i povezivanju sa slovenskim planinarima govorio je Darko Mohar. Slovenski domaćini također su istaknuli iznimne rezultate dosadašnje suradnje te opredjeljenje prema još snažnijem povezivanju planinara oko zajedničkih ideja i aktivnosti.

Alan Čaplar

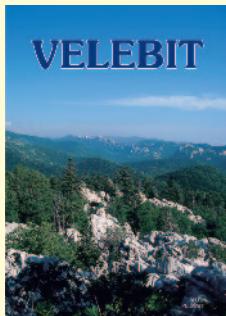
Opća planinarska škola HPD-a Belišće

HPD Belišće organizirao je ove godine Opću planinarsku školu. Škola je trajala od 23. veljače do 7. svibnja, a provedena je u skladu s Pravilnikom o općoj planinarskoj školi HPS-a. Pohađala su ju 33 polaznika, a završno ispitu je pristupilo 27 članova (26 članova HPD Belišće i jedna članica HPD-a Bršljan-Jankovac iz Osijeka. Planinari su bili uspješni, pa je na kraju na svečan način uručeno 27 diploma o završenoj općoj planinarskoj školi.

Bila je to druga organizirana planinarska škola u HPD-u Belišće. Društvo je osnovano 1994. godine, a prva škola bila je organizirana 1996. Sada Društvo ima 42 člana koji su završili opću planinarsku školu.

Nada Donković

PREKO 60% POPUSTA !!!

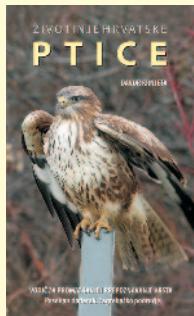

VELEBIT

Autor: **Ante Pelivan**

- fotomonografa
- bogato ilustrirana u boji
- format 30 x 21 cm
- 194 stranice
- tvrdi uvez

CIJENA: 190,00 kn

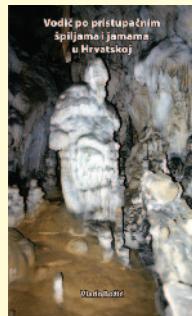

PTICE

Autor: **Davor Krnjeta**

- format 20,5 x 12 cm
- 350 fotografija u boji
- 360 stranica
- tvrdi uvez

CIJENA: 260,00 kn

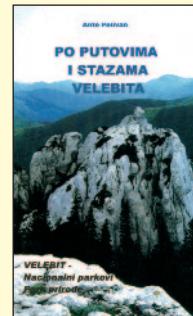

VODIĆ PO PRISTUPAČNIM ŠPILJAMA I JAMAMA U HRVATSKOJ

Autor: **Vlado Božić**

- bogato ilustrirani vodič
- format 21 x 12,5 cm
- 300 stranica
- tvrdi uvez

CIJENA: 210,00 kn

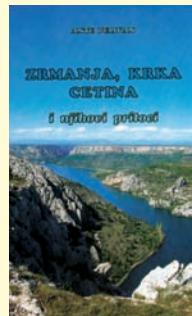

PO PUTOVIMA I STAZAMA VELEBITA

Autor: **Ante Pelivan**

- bogato ilustrirani vodič
- format 21 x 12,5 cm
- 240 stranica
- meki uvez

CIJENA: 60,00 kn

ZRMANJA, KRKA, CETINA i njihovi pritoci

Autor: **Ante Pelivan**

- bogato ilustrirani vodič
- format 21 x 12,5 cm
- 192 stranice
- meki uvez

CIJENA: 60,00 kn

Ukupna cijena za svih 5 knjiga je 780,00 kn

Sadašnja AKCIJSKA cijena je **290,00 kn**

Knjige se prodaju samo u kompletu, a ne pojedinačno.

(poštarsina uključena u cijenu)

EKOLOŠKI GLASNIK d.o.o.

Duga cesta III. odvojak 12, 10412 Donja Lomnica
Tel. 01/621 88 72, Fax: 01/6234-058

e-mail: ekoloski.glasnik@zg.t-com.hr
ekoloski.glasnik@gmail.com

KALENDAR AKCIJA

- 10. 6. Obilazak memorijalne staze Borisa Bogevića**
Veli Brgud - Lome - Jelenjak - Veli Brgud
HPD HP i HT Učka, Rijeka
- 10. 6. Antunovski piknik**
Krndija, izletište Paulinovac
PD Krndija, Našice
- 10. 6. Dan dugog hoda**
Gorski kotar: Kamenjak - Zamost
PD Tuhobić, Rijeka
- 10. 6. Pohod Goranskim planinarskim putom**
Gorski kotar
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 10. 6. Pohod na Veliku Slavicu**
Gorski kotar, Vrata - selo Slavica - Velika Slavica
PD Pljusak, Rijeka
- 11. 6. 65. obljetnica HPD-a Milengrad, Budinčina**
Ivančica, pl. dom Lujčekova hiža
HPD Milengrad, Budinčina
- 11. 6. 8. svetoivanjski pohod**
pl. kuća Izvor, Kalinje
PD Izvor, Kalinje
- 11. 6. Memorijalni pohod dr. Ivan Brajković**
Šćirovac, Biokovo
PK Split, Split
- 17. 6. Dan HPD-a Dinara, Knin**
Dinara, pl. kuća Brezovac
HPD Dinara, Knin
- 17. 6. Dan PD-a Naftaplin, Zagreb**
Medvednica, Risova jazbina
PD Naftaplin, Zagreb
- 18. 6. Dan HPD-a Lipa, Sesvete - 50 godina od otvorenja planinarskog doma Lipa**
Medvednica: Sesvete - Lipa
HPD Lipa, Sesvete
- 18. 6. Memorijalni pohod Nedjeljka Markežića**
Istra
HPD Planik, Umag
- 21. 6. Noćni uspon na Orlovo gniazdo i Debelić**
Kozjak
HPD Ante Bedalov, Kaštel Kambelovac
- 22. 6. Pohod Javorovom stazom zdravlja**
Zlatar Bistrica
HPD Javor, Zlatar Bistrica
- 24. 6. Ivanje na Ivančici**
Ivančica
HPD Ivančica, Ivanec
- 25. 6. Četiri godišnja doba - ljetno na Oštari**
Oštara, Gospic
PD Željezničar, Gospic
- 25. 6. Četiri godišnja doba - ljetno na Metlači**
Metlača, Kaluđerovac
PD Željezničar, Gospic
- 25. 6. Tragom vitezova Ivanovaca**
Ivančica
PK Ivanec, Ivanec
- 1. 7. Dani grada Karlovca - Prečnica preko Šanca i abseil pista**
Karlovac - Šetalište Dr. Franje Tuđmana, Stari grad Dubovac
PD Dubovac, Karlovac
- 1. 7. 27. obljetnica Mrkopaljskog planinarskog puta (MPP)**
Bjelolasica - Samarske stijene
HPD Bijele stijene, Mrkopalj
- 1. 7. Noćni uspon »Zora na Učki«**
Učka, Poklon - Vojak
PD Kamenjak, Rijeka
- 1. - 2. 7. Planinarska pjesmarica na Belecgradu**
Ivančica, Belecgrad
- 1. - 2. 7. Tradicionalni pohod na Visočicu i dan PD-a Željezničar, Gospic**
Visočica, Velebit
PD Željezničar, Gospic
- 2. 7. Tradicionalni pohod »Za dušu i tijele - Mirko Fulire«**
Marija Bistrica
PD Grohot, Marija Bistrica
- 9. 7. Ljetni pohod Vinica - Martinčak**
Vinica, pl. dom Mladen Polović
HPD Vinica, Duga Resa
- 14. - 16. 7. Memorijalni skup Ivica Plazonić**
BiH, Blidinje jezero, Masna Luka
HPD Malačka - Donja Kaštela, Kaštel Stari
- 16. 7. Pohod i hodočašće Majci Božjoj Sljemenskoj Kraljici Hrvata - proštenje**
Medvednica
PD Novi Zagreb, Zagreb
- 16. 7. 4. dani goranskih planinara**
Gorski kotar, Moravice - Rudač - Ledena jama - Moravice
PD Rudač, Moravice
- 20. 7. Pohod Zagvozd - Sveti Ilijा**
Biokovo, Zagvozd - Sveti Ilijă
HPD Sveti Jure, Zagvozd
- 28. - 30. 7. Logorovanje na Mrkvištu**
Velebit, Mrkvište
PD Zavižan, Senj
- 30. 7. Pohod Zagvozd - Sveti Jure**
Biokovo, Zagvozd - Sveti Jure
HPD Sveti Jure, Zagvozd
- 30. 7. 34. akcija »Kretanje - zdravlje«**
Ivančica
HPD Ivančica, Ivanec
- 6. 8. POJ - Pješačenje oko Lokvarskog jezera**
Lokve - Mrzla vodica - Lokve
PD Špičunak, Lokve
- 8. 8. 3. »Crikvenica pod mječinu«**
Crikvenica - Ljubavna cestica - Kavranova stena - gradina Badanj - Crikvenica
PD Strilež, Crikvenica
- 12. 8. 9. Rokovski zalazak sunca, Obruc**
Klana - Obruc - Klana
PD Pliš, Klana

IGLU SPORT

NAJVEĆA PONUDA PLANINARSKE OPREME

www.iglusport.hr